

КОШЕЛЬ В.М., НОВИК М.В.

Використання
музикотерапії в умовах
освітнього процесу
закладів дошкільної
освіти

**Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка**

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Кафедра дошкільної та початкової освіти

**Використання музикотерапії в умовах
освітнього процесу закладів дошкільної освіти**

Навчально-методичний посібник
для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», методистів,
вихователів закладів дошкільної освіти, музичних керівників та
батьків дітей дошкільного віку.

Чернігів 2020 р.

Рецензенти:

Міненко А.О. – доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної та початкової освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

Вишневецька Т.Д. – вихователь-методист закладу дошкільної освіти № 6, «Крунк» м. Славутича.

Кошель В.М., Новик М.В.

Використання музикотерапії в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», методистів, вихователів закладів дошкільної освіти, музичних керівників та батьків дітей дошкільного віку – Чернігів: ФОП Баликіна О.В., 2020 – 84 с.

У навчально-методичному посібнику проаналізовано науково-педагогічну літературу з проблеми використання музикотерапії в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти; наведено методичні рекомендації, зразки конспектів занять та цікавий додатковий матеріал щодо використання музикотерапії в оздоровчо-освітній роботі з дітьми дошкільного віку в умовах закладів дошкільної освіти.

Навчально-методичний посібник адресований студентам спеціальності «Дошкільна освіта», методистам, вихователям закладів дошкільної освіти, музичним керівникам та батькам дітей дошкільного віку.

© Кошель В.М., 2020 р.

© Новик М.В., 2020 р.

ЗМІСТ

	стор.
Вступ.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МУЗИКОТЕРАПІЇ В РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	7
1.1 Історія виникнення музикотерапії	7
1.2 Значення музики у всебічному розвитку дітей дошкільного віку	10
1.3 Музикотерапія як засіб лікувального та розвивального впливу на дітей дошкільного віку	15
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ МУЗИКОТЕРАПІЇ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	22
2.1 Організація занять з музикотерапії в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти.....	22
2.2 Орієнтовні зразки конспектів занять та ігор з музикотерапії для дітей дошкільного віку	31
2.3 Поради педагогам з питань проведення заняття по музикотерапії з дітьми дошкільного віку	62
2.4 Орієнтований перелік музики до різних видів музикотерапевтичної діяльності	67
2.5 Корисна інформація для вихователів та батьків дітей дошкільного віку.....	70
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
ДОДАТКИ.....	82

ВСТУП

Сучасний освітній процес, вимагає від закладів дошкільної освіти (далі ЗДО) нового підходу до своєї діяльності, новітніх форм, методів, технологій виховання, розвитку й навчання дітей дошкільного віку. Сьогодні зміст освіти ускладнюється, акцентується увага на розвитку творчих та інтелектуальних здібностей дітей, корекції емоційно-вольової та рухової сфер, на зміну традиційним приходять інтерактивні методи навчання й виховання, що передбачають активізацію пізнавального розвитку дитини.

Потреби сучасного світу в галузі педагогіки побудовані не на формування у дитини знань, умінь і навичок, а, перш за все, на розвиток дитини.

Сучасні діти перенасичені негативною інформацією, позбавлені теплого спілкування з дорослими та однолітками. Багато з них просто не можуть витримати нервово-психічних навантажень удома та в ЗДО. Нерідко дитяча нервова система не встигає адаптуватися до шаленого темпу і ритму нашого життя, що в результаті спричиняє неспокій, роздратованість, гіперактивність, погіршення продуктивної діяльності, виникнення психосоматичних хвороб.

Сьогодні, як ніколи, особливої актуальності набувають заходи зі створення нових ефективних методів реабілітації та профілактики, нетрадиційних підходів, що підвищують резервні можливості організму дитини. Тобто, очевидною постає необхідність упровадження в освітньо-виховний процес ЗДО різних здоров'язбережувальних технологій, серед яких заслуговує на увагу нова галузь психолого-педагогічного напрямку під назвою «музикотерапія».

У перекладі з грецької термін «музикотерапія» означає «зцілення музикою». У контексті дошкільної освіти ми розглядаємо це поняття не в буквальному клінічному

значенні, а як ефективний засіб моделювання й корекції внутрішнього стану дитини, розкриття її природного потенціалу. Окрім того, в педагогічному аспекті, музикотерапія може бути дієвою допомогою в оптимізації навчально-виховної роботи, спрямованої на формування та розвиток особливої новітньої психокультури, яка в майбутньому, на думку вчених, дасть людству шанс на виживання й розквіт.

Все це спрямовує вихователів ЗДО на необхідність орієнтації в розмаїтті освітніх інновацій, методик їх правильного, доцільного та творчого використання. Адже у щоденній життєдіяльності дитини, коли вона проявляє всю ініціативу, самостійність, активність, використовує набутий досвід та взаємодіє з іншими людьми, відбувається становлення її, як особистості.

Останні десятиріччя музикотерапію в роботі з дошкільниками все більше використовують у своїй діяльності вихователі ЗДО. Однак використання елементів музикотерапії частіше за все ситуативно і безсистемно. Тому виникає необхідність у систематизації музикотерапевтичних технік і упорядкуванні методичних рекомендацій щодо використання музикотерапії в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти.

У зв'язку з цим, в рамках діяльності студентського наукового гуртка «Фізичне виховання та валеологічна освіта дітей дошкільного віку як системоутворюючі компоненти формування здоров'я» було поставлено завдання розробити навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», методистів, вихователів ЗДО, музичних керівників та батьків щодо використання музикотерапії в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти.

У навчально-методичному посібнику представлено матеріали теоретичного та практичного змісту, що охоплює широке коло питань які міцно пов'язані із використанням музикотерапії у роботу з дітьми дошкільного віку.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МУЗИКОТЕРАПІЇ В РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1 Історія виникнення музикотерапії

Сьогодні, як ніколи, особливої актуальності набувають заходи зі створення нових ефективних методів реабілітації та профілактики, нетрадиційних підходів, що підвищують резервні можливості організму дитини. Тобто, очевидною постає необхідність упровадження в освітньо-виховний процес різних здоров'язберезувальних технологій, серед яких заслуговує на увагу нова галузь психолого-педагогічного напрямку під назвою «музикотерапія».

Музикотерапія, як і багато інших терапевтичних методів, сягає своїм корінням далеко вглиб історії.

Питання розробки і практичного застосування сучасних педагогічних технологій та моделей здоров'язбереження у навчально-виховному процесі висвітлено в працях І. Борисова, І. Хрипко, О. Ващенко та інших [12].

Дослідження Б. Теплова, В. Медушевського, Р. Тарасова присвячені проблемам музичної психології. Найбільш досліджена сфера музичної психології – це психологія музичного сприйняття: Б. Асаф'єв, Б. Яворський, Л. Мазель. Цю проблему в педагогічному аспекті розглядають Н. Ветлугіна, Ю. Алієв» [5].

Музична терапія напрям арт-терапії давній, як світ. Утім лише у ХХ столітті цей напрям почали активно застосовувати і в медичній, і в психотерапевтичній, і в педагогічній практиках.

Музична терапія – це використання підібраної музики для лікування, реабілітації, виховання й навчання дітей та дорослих. Практика застосування музичної терапії сягає своїм корінням у сиву давнину: цілющу дію музики помітили ще у Стародавніх Китаї, Єгипті та Греції. У ХІ столітті видатний перський учений, лікар та музикант Авіценна один із розділів своєї енциклопедії «Канон лікарської науки» присвятив лікуванню звуком. Значно пізніше, у 1621 році, англійський мислитель Роберт Бертон у творі «Анатомія меланхолії» виклав думку, що музика здатна цілюще впливати на людський організм, а саме – лікувати деякі нервові розлади. У ХІХ столітті музичну терапію почали застосовувати на практиці європейські психологи, і лише у середині ХХ - го нею зацікавилися науковці.

О. Федій наголошує, що музикотерапія являє собою ключовий вид психолого-педагогічного, естетотерапевтичного впливу на особистість [14].

На думку К. Швабе музикотерапія має однакові права з іншими психотерапевтичними методами в рамках усього комплексу методів комунікативної психотерапії. Згідно з цією думкою музика є комунікативною системою. У ній важливу роль відіграє комунікативне напруження і розслаблення. Музику можна вважати невербальною формою комунікації, яка у певних почуттях і людських взаєминах є більш результативною, ніж мовне спілкування [7].

Е. Гастон стверджує, що музична терапія сприяє встановленню й підтримці міжособистісних відносин та підвищенню самооцінки в результаті самоактуалізації [7].

Нині вже понад 70 вишів світу випускають фахівців-музикотерапевтів. Окрім того, створено багато професійних

організацій – музично-терапевтичних асоціацій і товариств. Так, поступово накопичуються наукові дані, що підтверджують знання найдавніших мудреців про те, що музика – це могутніше джерело енергії, що має вплив на людину.

З метою терапевтичної корекції зазвичай застосовують твори класичної та народної музики. Саме ці музичні твори дають змогу найліпшим чином стимулювати якомога більше асоціативних зв'язків у суб'єктивних переживаннях людини слухача. Зокрема, вони: упорядковують думки, встановлюють рівновагу у діяльності нервової системи.

Правильно та зі смаком підібрана музика позитивно впливає на емоційний розвиток та естетичне виховання будь-якої дитини. Тож музична терапія корисна і для гіперактивних і для пасивних дітей. Утім, кожній дитині передбачена своя музика.

Сьогодні педагоги все частіше на музичних заняттях у ЗДО застосовують елементи музикотерапії, зокрема такі, як релаксаційні вправи та різні види художньої діяльності, що відбуваються під музичний супровід [5].

Утім музико-терапевтичний процес потребує комплексного, планомірного, цілеспрямованого підходу, за якого вплив музики не обмежується використанням окремих вправ чи певних музичних творів.

Музикотерапія для дітей у сучасному ЗДО – це передусім процес міжособистісного спілкування, під час якого музика на всіх рівнях її впливу (фізичному, емоційному, інтелектуальному, духовному тощо) постає засобом психічної корекції стану дітей у необхідному напрямі, розвитку та розкриття їхнього природного творчого потенціалу. А це, своєю чергою, потребує, щоб вихователь і музичний керівник не лише майстерно вмів дібрати музику й арт-терапевтичні техніки для проведення заняття, а й був схильним до емпатії, зокрема умів відчувати психологічний стан кожної дитини.

1.2 Значення музики у всебічному розвитку дітей дошкільного віку

Однією з основних цілей сучасного суспільства є формування особистості, що має розвинену духовність, основи якої закладаються ще в дошкільному віці. Важливу роль у духовному становленні особистості відіграє музика.

«Пізнання світу почуттів неможливе без розуміння й переживання музики, без глибокої духовної потреби слухати музику і діставати насолоду від неї», – писав В. Сухомлинський [12, с. 5].

Він же наголошував: «Без музики важко переконати людину, яка вступає в світ, у тому, що людина прекрасна, а це переконання, по суті, є основою емоційної, естетичної, моральної культури» [12].

Музика – могутній засіб всебічного розвитку дитини, формування її духовного світу. Вона розширює її кругозір, знайомить з різноманітними явищами, збагачує почуттями, викликає радісні переживання, сприяє вихованню правильного ставлення до навколишнього світу. Залучення до музики активізує сприймання, мислення та мову, сприяє формуванню пізнавальних та емоційно – мотиваційних функцій, розвиває творче мислення, здібності, а також позитивні якості характеру: систематичність, працьовитість, наполегливість у досягненні мети, виховує високий естетичний смак, розвиває музичні здібності, уяву, творчу ініціативу. Вплив музики на формування особистості дитини забезпечується завдяки тісному взаємозв'язку естетичного виховання з моральним, розумовим та фізичним [7].

Фізичний розвиток

Музика позитивно впливає на дитину і до народження, і в наступний період. Щоб відчути позитивний вплив музики на дитину, лікарі радять вагітним жінкам слухати частіше ліричну музику (особливо класичну). Так, прослуховування Моцарта сприяє розвитку розумової діяльності дітей. Вчені

називають це явище «ефектом Моцарта». Ізраїльські вчені стверджують, що «ефект Моцарта» нормалізує обмін речовин недоношених дітей, який допомагає швидко досягти необхідної ваги.

Після народження в дітей, першими з багатьох інших людських здібностей виявляються музичні здібності, а саме: емоційна чуйність і музичний слух. Проявляється це з перших місяців життя дитини, коли дитина здатна емоційно відгукуватися на веселу або спокійну музику. Вона зосереджується, затихає, якщо чує звуки колискової, стає активнішим на веселу, бадьору музику.

Вчені, які займаються науковими дослідженнями про вплив музики на фізичний розвиток дітей дошкільного віку, вважають, що систематичні заняття музикою дозволяють значно підняти IQ, тобто інтелектуальний потенціал людини, краще розвинути пам'ять, аналітичні здібності, орієнтацію, не кажучи вже про позитивну корекцію нервової системи.

Виходячи із науково-медичних досліджень, виділилась окрема галузь терапії, музична терапія (музикотерапія). Експериментальні дослідження свідчать, що сьогодні музичне мистецтво у корекційному плані має позитивне значення [4; 14].

Музика, спів можуть вгамувати біль, прискорити чи уповільнити пульс, нормалізувати артеріальний тиск, зміцнити імунну систему, відволікати, схиляти до сну, нормалізувати дихання та кровообіг, знімати втому та повертати бадьорість. Ритмічна й енергійна музика в стилі маршу тонізує багато м'язів, що вкрай корисно для фізичного розвитку дітей. Тому доречно робити зарядку під бравурну музику. Для деяких дітей музика є засобом фокусування. Вона робить дітей цілеспрямованими, допомагає зосередити мислення на певній темі (малювання під музику), одночасно знімає стрес і втому. Якщо дитина засинає і прокидається з музикою, вона буде набагато

щасливішою і здоровішою. З допомогою музики здійснюється корекція емоційних відхилень, страхів, неконтрольованої поведінки, комунікативних ускладнень, вона сприяє загальній розкомплексованості дитини, подоланню невпевненості у собі [7].

Однак, замість того, щоб слухати музику, набагато корисніше співати самому. Австралійські лікарі навіть практикують в лікувальних цілях сеанси співу (Вокалотерапія). Досить наспівувати найпростішу мелодію, щоб ви відчули себе краще. Тому заняття співом чи музикою дуже корисні для фізичного розвитку дітей. Музично-ритмічні рухи, які використовуються на музичних заняттях вдосконалюються фізичний вигляд дитини, спонукають до правильної постави, координації рухів, їх гнучкості й пластичності. Під дією ритму активізується дихання, збільшується вентиляція легень. Вправи, ігри, танці, музично-ігрові драматизації спонукають дітей передавати образи, картини життя, характеризувати персонажі за допомогою образних і танцювальних рухів, жестів, міміки, тобто вчать керувати своїми діями, розвивають рухову моторику, координацію і точність рухів.

Вплив музики на моральний розвиток дитини

Музика безпосередньо впливає на почуття дитини, формує її моральний образ. Її вплив буває часом сильнішим, ніж вмовляння або вказівки. Знайомлячи дітей з творами різного емоційного, освітнього змісту, ми спонукаємо їх до співпереживання. Пісні про рідний край, народна музика виховують патріотичні почуття. Хороводи, пісні, танці різних народів викликають інтерес до їх звичаїв, виховують інтернаціональні почуття. Різноманітні почуття, що виникають при сприйнятті музики, збагачують переживання дітей, їхній духовний світ. Рішенню виховних завдань сприяють і колективний спів, танці, ігри, коли діти охоплені загальними переживаннями.

Це вимагає від учасників єдиних зусиль. Загальні переживання створюють основу для індивідуального розвитку, активізують боязких, нерішучих дітей. Заняття музикою впливають на загальну культуру поведінки дошкільника. Чергування різних занять, видів діяльності (співу, слухання музики, гри на дитячих музичних інструментах, рухів під музику, тощо) вимагає від дітей уваги, кмітливості, швидкості реакції, організованості, вольових зусиль.

Так, виконуючи пісню, потрібно вчасно почати і закінчити її; в танцях, іграх – уміти діяти, підкоряючись музиці, утримуючись від імпульсивного бажання швидше побігти, когось перегнати. Все це удосконалює гальмівні процеси, впливає на волю дитини. Отже, музична діяльність це створює необхідні умови для формування моральних чеснот дитини, закладає початкові основи загальної культури майбутнього людини [7].

Вплив музики на розумовий розвиток дитини

Сприйняття музики тісно пов'язане з розумовими процесами і вимагає уваги, спостережливості, кмітливості. Під час слухання музики діти прислухаються до звучання, порівнюють схожі і різні звуки, знайомляться з їх виразним значенням, відрізняють характерні особливості художніх образів, вчать розбиратися в структурі твору, помічати хороше і погане. Відповідаючи на запитання педагога, після того як прослухали твір, дитина робить перші узагальнення і порівняння: визначає загальний характер п'єси, вчиться аналізувати, мислити, фантазувати, творити.

Вплив музики на мовленнєвий розвиток дитини

Музика також сприяє розвитку мовлення у дошкільнят. У процесі співу розвивається не тільки музичний слух і співочий голос, а й голосовий руховий апарат, активізується дихання, збільшується вентиляція легень. Спів поліпшує мову дітей. Співаючи, діти змушені протяжно вимовляти

слова, що формує чітку вимову, сприяє правильному засвоєнню слів. Крім того, слова в пісні підпорядковані певному ритму, що також допомагає вимові важких звуків і складів. Діти набагато легше запам'ятовують і відтворюють мелодії пісень, а не окремі слова і тексти.

Так як співати дітям легше, ніж говорити, музика вважається ефективним засобом лікування заїкання у дітей. Також спів допомагає швидше вивчати іноземні мови. Адже відомо, що навіть маленькі діти легко запам'ятовують пісні на іншій мові, навіть не знаючи сенсу слів. Але це їх перший крок на шляху вивчення цієї мови [8].

Вплив музики на художньо-естетичний розвиток дитини

Доведено, що музика впливає на дитину більше, ніж інші види мистецтва. Вона допомагає зрозуміти навколишню дійсність, красу природи, довершеність поезії, живопису, театру, історії свого народу. Музика – це вид мистецтва який сприяє зародженню і розвитку естетичних смаків, почуттів. Завдяки музиці дитина пізнає закони людяності, відбувається становлення моральних позицій. Тому потрібно підбирати музичний матеріал так, щоб знайомити дошкільнят із кращими високохудожніми, доступними зразками музичного мистецтва, які дають дитині поштовх для внутрішнього переживання, активізують потребу в самостійному та неординарному мисленні, збагачують внутрішній світ, розвивають творчу уяву, тобто дають роботу розуму і душі. Підсумком цього є те, що в дитини створюється особливий духовний світ, у неї виявляється прагнення до духовної краси, до служіння загальній користі та добру [7].

Підсумовуючи вищесказане можна зробити висновок, що музичне виховання є могутнім засобом, який сприяє всебічному і гармонійному розвитку особистості.

1.3 Музикотерапія як засіб лікувального та розвивального впливу на дітей дошкільного віку

В єдиній національній системі безперервної освіти пріоритетного значення набуває процес повноцінного розвитку та становлення життєво компетентної творчої особистості, максимального розкриття її природного потенціалу та задатків. Починається цей процес із першої ланки – освіти для найменших – дошкільної освіти.

Дошкільний період є особливо важливим і визначальним у процесі особистісного зростання, бо створює підґрунтя для динамічних змін у подальшому онтогенезі людини. У Законі України «Про дошкільну освіту» зазначено: «Дошкільний вік – базовий етап фізичного, психологічного та соціального становлення особистості дитини» [6].

Саме цей період науковці порівнюють із закладенням фундаменту в зведенні будівлі, від якості та надійності якого залежатиме вся краса і велич майбутньої споруди.

«В умовах глобалізаційних змін на часі модернізація змісту дошкільної освіти, гуманізація її цілей та принципів, переорієнтація на розвиток особистості дитини як основний ресурс, що визначає поступальний рух суспільства» – наголошено у Базовому компоненті дошкільної освіти України [2, с. 4].

Але необхідно зазначити, що численні неконтрольовані чинники інформаційно-звукового, соціально-культурного, політично-економічного напрямів сучасності заважають втіленню у життя стратегічної ідеї національної освіти – виховання вільної, гармонійної, самодостатньої і, головне, здорової людини. Неусвідомлено надмірне перебування дитини у потоці інформаційного негативу, що лине з екранів телевізорів та у розмовах дорослих, здійснює, на жаль, свій шкідливий руйнівний вплив. Дисгармонія та внутрішнє напруження, які є причиною багатьох хвороб, все частіше

стають характерними переживаннями сучасних дітей і становлять суттєву перешкоду їх повноцінному розвитку.

«Увага педагога має спрямовуватися на головні лінії розвитку фізичного та морально-духовного здоров'я, особистісних цінностей як своєрідного внутрішнього стрижня, ціннісної етичної орієнтації з формування навичок практичного життя, емоційної сприйнятливості та сприяння розвитку індивідуальності дитини» Базовий компонент дошкільної освіти України [2, с. 7].

Тож в умовах соціально-політичних негараздів сучасного українського суспільства постає необхідність пошуку додаткових видів освітньої діяльності оздоровчо-профілактичного спрямування, що допоможуть захистити дитину від шкідливого впливу сьогодення, пробудять захисні механізми, закладуть основу формування її внутрішнього стрижня – психокультури.

Одним із дієвих помічників у становленні та розвитку психокультури особистості є музика. Адже саме вона є найкращим вихователем, бо здатна цілеспрямовано та гармонійно формувати психіку людини з раннього віку. А здорова психіка є запорукою здоров'я – стану повного фізичного, духовного та соціального благополуччя [11].

Останнім часом музикотерапія все ширше застосовується в умовах освітнього процесу ЗДО. Використання методів музикотерапії активно займає свою нішу у професійній діяльності вихователів дітей дошкільного віку. З кожним роком збільшується кількість державних і приватних установ, які запозичують позитивний зарубіжний досвід «лікування мистецтвом» та вводять до переліку методів роботи вихователів ЗДО – музикотерапію [10].

Вихователь сучасного ЗДО, який працює з дітьми дошкільного віку, має володіти методами та прийомами арт-терапії. Оскільки у системі дошкільної освіти чимало уваги приділяється музично-естетичному вихованню. У Базовому

компоненті дошкільної освіти України серед основних освітніх ліній визначена лінія «Дитина у світі культури». Її зміст спрямовано на формування у дітей емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва та світу зокрема. Розділ «Музика» є обов'язковим у всіх чинних навчальних програмах, оскільки музична діяльність емоційно забарвлює, збагачує дитячі знання та життєвий досвід, впливає на формування загальної культури, сприяє розвитку естетичних почуттів, відкриває простір для творчої самореалізації дитини» [2].

Навчальні та розвиваючі програми ЗДО приділяють особливу увагу впровадженню в освітньо-виховний процес таких технологій, які дають змогу проводити навчання та виховання дітей в цікавих різноманітних формах, забезпечують фізичне, соціально-емоційне, духовне, інтелектуальне благополуччя малюків дошкільного віку.

В умовах ЗДО педагоги можуть впроваджувати різноманітні оздоровчі та профілактичні технології інноваційного характеру. Важливо при цьому враховувати індивідуальні особливості вихованців.

Практика показала ефективність технологій терапевтичного спрямування, а саме: музичної, пісочної, та ігрової терапії, казкотерапії, сміхотерапії, кольоротерапії тощо.

Терапія означає «лікування», але в умовах ЗДО впровадження таких технологій передбачає профілактику різних захворювань, корекцію порушень розвитку та мовлення, поліпшення психоемоційного стану дошкільнят [10].

Музика як чуттєве мистецтво має неймовірний потенціал щодо гармонізації емоційно-почуттєвої сфери, здатна заряджати позитивом та щасливими переживаннями. Тому на заняттях музика має:

- дарувати дітям справжню радість та задоволення;
- викликати жвавий інтерес;

- інтегруватися в усі сфери пізнавальної та творчої діяльності дітей;

- бути важливою складовою інтерактивного навчання.

Музикотерапія нині є одним із перспективних напрямів оздоровчої роботи з дітьми дошкільного віку. Її використання на музичних заняттях дає змогу:

- зміцнити психофізичне здоров'я дітей;

- корегувати поведінку дітей, зокрема, гіперактивних та неконтактних;

- активізувати у дітей емоційну чуйність;

- розвивати у дітей комунікативні, соціальні вчинки тощо.

Перспективність використання музикотерапії у роботі з дошкільниками полягає ще й у тому, що кожен вид діяльності, який використовують на музичному занятті, містить у собі терапевтичний компонент.

Сучасні науковці виокремлюють два види музикотерапії: пасивну і активну [10, с. 7].

Основою пасивної музикотерапії є слухання та сприймання музики з подальшим обговоренням того, які відчуття вона викликала. Проте музика при цьому матиме вибіркову дію – все залежатиме від характеру твору та інструмента, який його виконує.

Так, наприклад, звучання кларнета активізуватиме кровообіг, звучання акустичних струнних інструментів та фортепіано врівноважуватиме нервову систему, звучання флейти зніматиме стрес, сприяє релаксації тощо (додаток Б).

Пасивна музикотерапія (рецептивна) припускає сприйняття музики з корекційною метою. Розрізняють три форми рецептивної психокорекції:

- 1) комунікативну – спільне прослуховування музики, спрямоване на підтримку взаємних контактів, взаєморозуміння і довіри;

- 2) реактивну – спрямовану на досягнення катарсису;

3) регулятивну – сприяє зниженню нервово-психічної напруги.

Пасивну групову музикотерапію краще проводити у формі регулярного прослуховування музичних творів. Так, при позитивних і негативних емоційних станах дітей, які мають яскраво виражений характер збудження, а також для гіперактивних дошкільників з метою урівноваження й стабілізації їх психічних станів можна використовувати такі музичні твори вітчизняних і зарубіжних композиторів, створені для дітей [10].

Активна музикотерапія передбачає безпосередню участь в різних видах музичної діяльності, зокрема: співах, музичних рухах, інструментальному музикуванні.

Тому все, чим займається педагог з дітьми на музичному занятті, є своєрідною музикотерапією. Якщо педагог з дітьми співає на музичному занятті, то, мовою психології та медицини, він використовує один із видів активної музикотерапії – вокалотерапію. Якщо педагог рухається з дітьми під музику, то включає в заняття елементи кінезотерапії, а якщо грає на музичних інструментах – інструментальною музикотерапією.

Кінезотерапія – це одна з форм профілактичної і лікувальної гімнастики.

На музичних заняттях кінезотерапію можна розглядати, як своєрідний вид дитячого виконавства, який:

- сприяє розвитку координації та орієнтації у просторі;
- пожвавлює моторику;
- поліпшує поведінкові реакції;
- знімає скутість рухів у інертних і пасивних дітей;
- розвиває почуття ритму;
- вивільняє накопичену агресію, трансформуючи її у фізичні дії.

Окрім того, музикотерапевтична спрямованість дає змогу використовувати на музичному занятті елементи логоритміки, різноманітних мовленнєвих, пальчикових ігор.

Проте головне – створити у дітей активний, позитивний настрій, який об'єднає їх та налаштує на радісну співпрацю. Саме це забезпечить найліпший терапевтичний ефект від музичного заняття.

Однією з головних вимог результативності музикотерапевтичних занять є дотримання гедоністичного підходу.

Гедонізм – етичне вчення, що розглядає радість і задоволення як вище благо, передумову щастя в житті [11, с. 9].

Гедонізм глибоко пов'язаний з емоційною сферою і дає змогу уподібнити музичні заняття своєрідному навчально-музичному тренінгу та творчій діяльності. Окрім того, гедоністичний підхід до занять надає їм особливої привабливості.

За умови гедоністичного підходу в дитячому організмі насамперед виділяється ендорфін – гормон щастя. Помилковим є твердження, що недостатність цих гормонів призводить до погіршення настрою дитини. Насправді все відбувається навпаки. Саме настрої дитини визначає кількість гормонів в її організмі. Адже головному мозку потрібна наявність позитивних емоцій, які виконують своєрідну роль переносників інформації від однієї клітини до іншої. Навіть м'язи, задіяні під час усмішки або сміху, здатні активізувати ті зони головного мозку, що відповідають за «центр задоволення» у людини. Тож, що більше дитина усміхається та відчуває радість і задоволення, то вона здоровіша: і психічно, і фізично [10].

Окрім того, на рівень ендорфінів впливає активна рухова діяльність, яку слід активно використовувати під час танцювальної терапії.

Гедоністичний підхід тісно пов'язаний із сугестивним та катарсичним методами.

Сугестивний метод – це навіювання позитивних стверджень та суджень стосовно себе та інших. У

музикотерапії сегустію здійснюють за допомогою спокійних (релаксаційних) музичних композицій, які вводять у стан спокою та внутрішньої рівноваги, та які супроводжують словесним промовлянням або вокальним проспівуванням. До сугестивних музикотерапевтичних методів належать:

- медитація – пасивна та активна;
- афірмація – музична та словесна;
- музична релаксація.

Використання сугестивних методів та прийомів під час музичних занять із дошкільниками сприяє оптимізації емоційно-психологічного стану дітей завдяки навіюванню позитивних думок, почуттів, цінностей, створенню налаштованості на успіх, впевненості у власних силах тощо.

На відміну від сугестивного методу, що є наповненням позитивом і оптимізмом, катарсичний метод допомагає позбавитися від негативних та надлишкових емоцій.

Катарсис (грецькою кабарац – окрилення, очищення, оздоровлення) – вивільнення психічної енергії, емоційна розрядка, що сприяє зменшенню або зняттю тривоги, неспокою, дискомфорту в процесі музично-творчої діяльності [11, с. 8].

Надзвичайно ефективно виходу агресії та злості сприяє гра на барабанах та інших ударних інструментах. Під час проживання стресових ситуацій у дитини утворюється своєрідний м'язовий панцир, від якого можна позбавитися завдяки емоційному відбиванню ритму або інтенсивним рухам під ритмічну музику.

Якщо педагоги з дітьми на музичних заняттях зачаровано й уважно слухатимуть музику, із завзяттям виконуватимуть музичні рухи та залюбки гратимуть на музичних інструментах, то в результаті всі вони не лише отримають емоційну й естетичну насолоду, а й відчують на собі здоровязбережувальний ефект музики.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ МУЗИКОТЕРАПІЇ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

2.1 Організація занять з музикотерапії в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти

Музикотерапія як міждисциплінарне явище ґрунтується на інтегрованому поєднанні музичного мистецтва з багатьма науками. Увібравши в себе досягнення медицини, культурології, психології, педагогіки, соціології та інших дисциплін, вона здатна здійснювати прямий коригувальний вплив на психофізіологію людини [11, с. 20].

Основним завданням музично-терапевтичних занять з дітьми є гармонізація психоматичних процесів, які відбуваються у дитячому організмі. Але такі заняття можуть мати не лише оздоровчу мету, а й розвивальну – розвиток музичних здібностей. Саме тому важливо, щоб ці заняття були цікавими для дітей, захопливими та змістовними.

Організовуючи діяльність в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти, вихователь і музичний керівник має пам'ятати про:

- первинність музичного впливу (важливішою є музика, а не медицина);

- профілактичну спрямованість (попередження та корекція негативних емоційно-стресових станів – ефективний спосіб запобігання хворобам);

- пріоритетність активної творчості (тільки в активній музичній діяльності можливе розкриття інтелектуально-творчого потенціалу та розвиток комунікативної культури).

Метою музикотерапевтичної роботи з дітьми є, насамперед, гармонізація внутрішнього світу дошкільників засобами активної музичної творчості. Важливою особливістю музикотерапевтичної діяльності, яка відрізняє її від звичних музичних занять, є те, що музикотерапія передбачає: менше шоу – більше користі, спершу зміст – потім форма, до результату – через якісний процес.

Для успішного проведення музикотерапевтичної роботи ми рекомендуємо використовувати широкий арсенал специфічних методів та прийомів:

- метод катарсично-ігрової діяльності;
- метод тілесно-орієнтованої спрямованості музично-ритмічних рухів;
- метод релаксаційно-оздоровчого сприймання музики;
- метод оздоровчого співу та вокалізації позитивно-стверджу-вальних афірмацій;
- метод внутрішньо-виражального музикування;
- метод гармонійного резонансу (його дія можлива лише за умови гармонійного та збалансованого внутрішнього стану педагога) тощо [11, с. 21].

А також, на нашу думку, ефективним є застосування таких прийомів, або технік: «для розігрівання», рецептивних, на розвиток когнітивних і перцептивних здібностей, моторних і сенсомоторних навичок, емоційної сфери, соціальної взаємодії та поведінки, комунікації та мовлення.

Універсальність музикотерапевтичних методів та прийомів дозволяє розв'язувати проблеми поліпшення фізичного, психічного й духовного здоров'я, психологічної та соціальної адаптації особистості, розвитку її музичних здібностей і розкриття творчого потенціалу.

Кожне музикотерапевтичне заняття містить такі види роботи: привітання-звертання, музично-танцювальна діяльність, дихальна та пальчикова гімнастики, слухання та прислухання, спів та інсценізація пісень, музично-ігрова діяльність, музикування, музична релаксація, прощання-звертання. Їх послідовність будується на дотриманні принципу контрасту (чергування активних (рухливих) і пасивних (спокійних) видів діяльності) та вимог побудови динаміки заняття (досягнення кульмінаційного сплеску емоційно-почуттєвої сфери дітей і поступове приведення її до нормального, спокійного та рівноваженого стану).

Чітка структура занять є основою всього музикотерапевтичного процесу. У роботі з дітьми дошкільного віку саме вона є основою для успішної реалізації оздоровчо-освітніх цілей [11].

Для підтримання фізичного і психічного здоров'я дітям корисно брати участь у різноманітних іграх, танцювати і виконувати фізичні вправи під супровід класичних музичних творів бадьорого характеру – мажорних, радісних, піднесених. Такими є, наприклад, більшість п'єс з дитячих альбомів різних композиторів. Проте слід зауважити, що найбільший музично-терапевтичний вплив на дітей все ж має цілеспрямоване слухання музичних творів.

Зокрема, варто пропонувати слухати дітям уривки різнохарактерних музичних творів – повільних і швидких, сумних і веселих. Таке чергування нагадуватиме своєрідну гру настроями, емоціями, образами, що дуже подобається дітям і утримує їхню увагу.

Окрім того, це урівноважуватиме занадто збуджених та налаштовуватиме на активність надмірно спокійних малюків.

Оскільки в наш час навіть маленькі діти відчувають шалений ритм життя, то часто бувають нервовими, некерованими, агресивними. Якщо такі психологічні зміни у своїх вихованців помітив педагог, він має обов'язково надавати їм можливість слухати якомога більше спокійної музики.

«Сеанси» слухання музики під час звичайних занять можливе лише двічі на тиждень – за розкладом. Проте бажаного терапевтичного ефекту можна досягти лише за умови чи не щоденного їх проведення. Задля цього музичний керівник має тісно співпрацювати з вихователями та рекомендувати їм здійснювати музично-терапевтичний вплив і під час занять у групі. Йдеться про мимовільне слухання дітьми спеціальної оздоровчої музики тоді, коли вони залучені до будь-якого виду діяльності, не пов'язаного з вербальним спілкуванням – малювання, ліплення, виконання фізичних вправ тощо. Найоптимальніша періодичність та тривалість таких музично-терапевтичних «сеансів» слухання музики для дітей дошкільного віку – щоденно по 30 хвилин [12, с. 12].

Музичний матеріал для музично-терапевтичних занять треба підбирати дуже ретельно. Насамперед, потрібно намагатися знаходити позитивно-ліричні твори класичних композиторів з гармонійним поєднанням мелодії та ритму, а також звертати увагу на їхні назви, а також написаними спеціально для дітей. Якщо є бажання застосовувати на своєму занятті класичну музику, яка не розрахована суто на дитяче сприймання, головним критерієм під час добору такої музики має бути інтуїція та власний смак педагога. Позаяк все ж треба звертати увагу на гучність музики, її темп та драматичність.

Аби музично-терапевтичні заняття подобалися дітям, вони, насамперед, мають подобатися музичним керівникам. Все, що робить музичний керівник, має надихати та дарувати насолоду – інакше діти не виявлятимуть інтересу ні до музики, ні до заняття.

Використання музикотерапії на заняттях з дошкільниками – це спосіб привчити дітей до застосування нескладних, але ефективних оздоровчих вправ, які знадобляться їм також й у повсякденному житті. До того ж слід пам'ятати, що терапевтичний вплив таких занять поширюється не лише на дітей, а й на педагогів, додаючи їм сили і натхнення для подальшої плідної роботи.

Проведення занять з музикотерапії не потребує спеціальних знань від вихователя та музичного керівника. Треба насамперед бути чуйним до музики, вміти адекватно оцінити той потенціал, яким володіє музикант, і той потенціал, яким володіє вихователь разом з музичним керівником. Потім потрібно змінити підхід до звичайних занять: менше шоу – більше користі, спершу зміст – потім форма, до результату – через якісний процес. Варто змінити акценти у своїй діяльності: формувати музичні здібності дітей не для демонстрації їх перед слухачами чи глядачами, а задля розвитку особистості дитини [12].

Для проведення занять з музикотерапії доцільно використовувати принцип контрасту для динаміки заняття, а саме – необхідність дотримання чіткої послідовності основних етапів: розігрівання, кульмінації, врівноваження. Але в цій схемі можливі зміни, якщо на початку заняття діти надзвичайно активні або, навпаки, дуже мляві. У таких випадках треба сформувати динаміку заняття в інший спосіб. Однак за будь-яких умов незмінною залишається головна вимога: досягнення кульмінації з подальшим приведенням (під кінець заняття) до нормального емоційно-психічного стану. Загалом, вихователь, музичний керівник має бути професійно-рухливим, гнучким, вміти швидко

встановлювати зворотний зв'язок з дітьми, відчувати тонкі нюанси і діяти відповідно до ситуації, інтуїтивно, варіативно використовуючи метод експромту і творчої імпровізації.

Дуже важливим моментом при проведенні занять з музикотерапії є ритуал початку й закінчення заняття. Кожне заняття рекомендується починати та завершувати звуком одного й того самого музичного інструмента: дзвіночка, трикутника, бубна, барабана тощо. Такий ритуал треба проводити щоразу, щоб діти звикали й реагували на нього відповідно [11].

Це дає змогу, у психологічному сенсі, здійснити процес відкриття та закриття музикотерапевтичного процесу, чітко відокремити час сумісної музикотерапевтичної діяльності від повсякденного життя, а також підготувати старших дошкільників до практики сповіщення дзвоником про початок і закінчення уроку в школі.

Проведення усталеного ритуалу надає дитині відчуття впевненості й стабільності. Діти за своєю суттю консервативні, а тому будь-яке раптове порушення звичних дій може їх збентежити або навіть злякати. Однак поступові послідовні зміни позитивно впливають на розвиток, адаптаційні функції та соціальну поведінку старших дошкільників. Звідси робимо висновок: будь-які зміни мають супроводжуватися ситуаціями, що додають дитині відчуття постійності, звичності та безпеки. Саме до таких ситуацій і належить ритуал початку й закінчення заняття.

Після проведення ритуалу початку заняття рекомендується вокально-інструментальне привітання-звертання з усією групою (імпровізованою пісенькою «Доброго дня, дітки!») та з кожною дитиною окремо (пісенькою «Доброго дня, Петрику!, Доброго дня, Оленко!..»). Окреме звернення до кожної дитини у психолого-педагогічному плані є доволі впливовим засобом усвідомлення дитиною власної особистісної значущості,

підвищення рівня самооцінки та розвитку здорової самовпевненості.

Ще одним варіантом привітання-звертання є «інструментальний діалог» з групою або з кожною дитиною особисто. У першому випадку педагог вітається до дітей грою на своєму інструменті (дзвіночку, трикутнику тощо), а діти всі разом «відповідають» оркестром на обраних ними інструментах. Персональне інструментальне привітання-звертання передбачає діалог двох музичних інструментів (дзвіночків, трикутників, маракасів тощо). Наприклад, дзвіночок педагога каже: «Доброго дня, Міланко!», а дзвіночок дитини відповідає: «Доброго дня, Ірино Анатоліївно!» [11, с. 22].

У цій методиці ми ще використовуємо привітання та прощання з дітьми мовою комах, пташок і звірів (добрих і злих, маленьких і великих тощо). Це дозволяє здійснювати сублімацію негативних емоцій та почуттів у творчість, поглиблювати розвиток тембрового слуху й образного мислення у дітей.

Наступний вид роботи – музично-танцювальна діяльність. Вона допомагає дітям гармонійно поєднати ритм рухів свого тіла з ритмом музики, зняти психофізіологічні утиски, вивільнити невикористану енергію, компенсуючи цим малорухливий спосіб сучасного життя. Адже, проводячи багато часу біля телевізора та комп'ютера, дошкільники не здійснюють у достатній кількості активних прогулянок, рухів, дій. Вони постійно змушені виконувати вимоги дорослих поводитися пристойно, бути спокійними та слухняними. Але від природи діти мають дуже багато енергії, яку обов'язково треба використовувати, вивільняти. Фізична пасивність і малорухливість сучасних дітей створюють передумови для застою енергії, і як наслідок – у них з'являється втома, млявість, хворобливість, агресивність і некерованість поведінки [11].

Використання музично-танцювальної діяльності, певною мірою, розв'язує зазначені вище проблеми й допомагає дітям відчувати радість, піднесення, прилив сил та енергії в русі під музику. Адже завданням музикотерапевтичних занять є не вивчення танцювальних рухів, а проживання музики, відтворення її образів у спонтанній імпровізації. Задля підсилення музикотерапевтичного ефекту доречно використовувати різноманітний дидактичний матеріал: різноколірні стрічки, прапорці, хустинки, сніжинки, новорічний дощик, квіти, листочки, дзвіночки тощо. Вдалий підбір атрибутики допомагає дитині глибше відчувати музичні вібрації, яскравіше уявити образи, захопитися світом гри, фантазії, казки, що, своєю чергою, сприяє розвитку такої важливої особистісної риси, як креативність.

Стосовно методу імпровізації (танцювальної, інструментальної чи вокальної) треба сказати, що це – надзвичайно дієвий та ефективний музикотерапевтичний засіб. У психологічному сенсі він дозволяє дістатися до глибинних переживань дітей значно легшим шляхом, ніж при вербальному спілкуванні. А також сприяє «відіграванню» негативних емоцій та почуттів, виведенню негативізму з підсвідомості дітей соціально прийнятним шляхом [11].

Задля зменшення фізичного напруження та вивільнення завуальованих емоцій та почуттів ефективним є використання різноманітних методів тілесно-орієнтованої терапії (вплив на тіло). Психологи запевняють, що механізм фізіологічного та психологічного захисту особистості сприяє формуванню так званої «м'язової броні», що виражається в напруженні певної групи м'язів, зміні дихання. Відомо, що наші емоції та почуття впливають на тіло: негативні емоції примушують м'язові тканини стискатися, і цей м'язовий панцир нікуди не зникає сам по собі.

Саме тому психотерапевти рекомендують: якщо людина перебуває у стані стресу – їй обов'язково треба активно рухатися: виконувати фізичні вправи, танцювати, стрибати, бити подушку тощо. На музикотерапевтичних заняттях це може бути активно-ритмічний танок, музикування на барабані, кидання «чарівної» торбинки з горішками щосили у відро тощо [11].

Проблему дотику до самого себе або інших вирішують вправи з «їжаковими» м'ячиками: діти катають м'ячики по своїх животиках, ніжках, ручках та по спинках інших дітей.

Наступний вид роботи – слухання та прислухання – спрямований на розвиток уваги та посилення діяльності слухового каналу дитини. Застосування прийому «чую те, чого не бачу» сприяє розвитку вміння концентрувати увагу на звукових процесах дійсності та активізації мисленнєвої діяльності під час з'ясування джерела звуку. Спочатку діти вслуховуються у звучання, далі розмірковують, що це звучить: дощ, грім, вітер, шурхіт листя, музичні інструменти тощо і, малюючи це у своїй уяві, відтворюють (імітують) звукове явище голосом.

Варто зазначити, що здатність слухати і чути, у музикотерапевтичному сенсі, істотно відрізняються за своєю суттю і силою впливу на особистість. Слухання відбувається автоматично, а для того, щоб почути, потрібно вміння зосереджуватися, аналізувати, запам'ятовувати й емоційно реагувати на звук, що, саме по собі, вже є складнішим процесом. До речі, в японській мові слово «музика» складається з двох ієрогліфів, що у перекладі означають «насолода» і «звук»! Наше завдання - навчити дитину диференційовано підходити до всього, що звучить, інтуїтивно вирізняти гармонійне благозвуччя і уміти насолоджуватися ним.

Після слухання доречно використовувати такі види діяльності, як спів та інсценізація пісень (українського музичного фольклору, дитячих пісень, пісень із

мультфільмів), тонування звуків (відтворення «мови» птахів, тварин, звукових явищ природних стихій тощо).

Особливого значення варто надавати співу та інсценізації українських народних пісень, у яких протягом століть відбиралися найгарніші та найвиразніші музичні інтонації. Адже беззаперечним є той факт, що український музичний фольклор, пробуджуючи генетичну пам'ять дитини, створює сприятливі передумови для виникнення у неї відчуття гармонійної повноти буття.

Доречно співати українські дитячі пісні у супроводі аудіозапису зразкових дитячих колективів (наприклад, диск «Вийди, вийди, сонечко: українські народні пісні співають діти»). Це пов'язано з гігієною дитячого голосу. Як відомо, голосові апарати дітей та дорослих істотно відрізняється за фізіологією. Коли діти копіюють вокальну манеру дорослих, вони шкодять своєму голосу. А під час слухання співу дитячих хорів і солістів у дітей мимоволі «підтягується» інтонаційна точність та артикуляційна виразність. Механізм копіювання, діючи на підсвідомому рівні, організовує голосову функцію й завдяки систематичним повторюванням свідомо закріплюється.

На одному занятті доцільно проспівати від 5 до 10 пісень (залежно від реакції та уваги дітей). Наголошуємо, що кожну пісню співаємо лише один раз упродовж заняття. Традиційне вивчення пісні замінюємо на проживання її змісту з руховим відображенням того, про що співаємо. Звідси вимоги до добору репертуару: пісні мають бути емоційними, цікавими, з простою приємною мелодією, у тональності, що відповідає дитячому діапазону. Чергування спокійних (спів сидячи) і рухливих (у танці) пісень дає дітям змогу не стомлюватися, а сам процес співу перетворює у захопливе ігрове дійство. Поєднання руху та співу позитивно впливає на розвиток голосу, почуття ритму, уваги, рухової координації, творчої уяви.

Важливим доказом корисності цього виду діяльності є висновки наукових досліджень про те, що спів – це вібрація, яка, утворюючись усередині організму, позитивно впливає на внутрішні органи людини. Адже лише 20-25 % цієї вібрації виходить назовні, а 75-80 % залишаються всередині організму і здійснюють своєрідний «масаж» внутрішніх органів і всього організму загалом. Окрім того, спів сприяє стабілізації нервової системи, стимуляції мозкової діяльності та слугує гімнастикою для дихального апарату дитини. В соціальному плані він орієнтує особистість на групу, дає змогу приєднатися до групи, встановити позитивні контакти з іншими дітьми. Водночас відчуття успіху, безпеки та стабільності під час групового співу дає змогу дитині долати психологічні бар'єри, ставати самодостатньою і впевненою у власних силах [11, с. 26].

Однією з найулюбленіших складових музикотерапевтичного заняття є музичні ігри. І це не випадково, адже у дітей дошкільного віку ігрова діяльність є пріоритетною. Саме у грі найефективніше відбувається стимуляція і концентрація уваги дитини, найшвидше досягається координація аудіовізуальної, моторної і тактильної корекції, створюються найкращі умови для комунікації – встановлення взаємодії індивіда з групою і групи з кожною окремою дитиною. Використання музичних ігор сприяє розвитку емоційно-образної сфери особистості, пробудженню її творчої активності, вивільненню пригнічених емоцій та почуттів (як позитивних, так і негативних).

Великою популярністю у дітей користуються музичні ігри, що спричиняють викид адреналіну. Поясненням корисності таких ігор з погляду фізіології є те, що приплив адреналіну в крові спричиняє збудження і супроводжується сильною акумуляцією енергії. У кров дитини разом з адреналіном надходить велика кількість кисню, що є джерелом енергії і причиною зміни ритму дихання й

серцебиття. Але корисним є тільки те, що має міру. Використовувати подібні ігри треба лише один раз упродовж заняття, і вони мають бути нетривалими у часі. До цих ігор належать «Зайчики і вовчики», «Котики і мишки» тощо. Як показує практика, подібні ігри корисно застосовувати як підготовчі техніки для дітей, які мляві, неухважні, мають поганий настрій.

Цікавим для дітей і дієвим щодо музикотерапевтичного впливу є ще один вид ігор – це сюжетно-рольові музичні ігри (наприклад, «Феї та чаклуни», «Дельфінчики та синє море» тощо).

Зразки ігор див. у конспектах орієнтовних занять та ігор у параграфі 2.2, їх головне завдання – ввести дітей у сюжет, максимально посилити образне відчуття та емоційне переживання музики. У психологічному аспекті вони, певною мірою, виконують роль «відігравання» емоцій, сприяючи досягненню катарсису.

Варто наголосити, що у музичній терапії слів мало, рідко і дуже виважено використовуються віршовані тексти. Пріоритетними є музика і символіка, символічна гра, у якій треба йти лише туди, куди дозволяють діти, і бути там стільки часу, скільки потрібно їм. Кінець гри має бути добрим, казка – закінчуватися щасливо. Потрібно не забувати ще й про те, що, коли дитина перебуває в ігровому образі (собачка, котик, вітерець, зайчик, вовчик), вона може збоку подивитися на свої страхи та комплекси. Тож головне завдання вихователя та музичного керівника – створити умови і так побудувати музикотерапевтичний процес, щоб дитина змогла сама собі допомогти подолати негативні прояви та негаразди.

Ще одним важливим моментом у створенні казкової реальності (претентмодусу) у процесі музичної гри, як і всього заняття загалом, є необхідність того, щоб ніхто не втручався в створену уявну атмосферу. Поява сторонніх людей, звучання мобільного телефону тощо спричиняють

руйнування тієї символічної реальності, яка є обов'язковою умовою успішної музикотерапії.

Ще одним корисним елементом в контексті нашої проблематики є дихальна гімнастика. Психокоригувальна дія дихальних вправ полягає у знятті м'язових утисків на рівні шиї та горла, поверхні голови (лоб, тім'я, потилиця), сприяє усуненню наслідків негативних емоцій, масажуванні внутрішніх органів порожнини живота, збагаченню організму киснем. Ці вправи базуються на принципах глибокого черевного (діафрагменного) дихання, що широко використовуються у гімнастиці йогів (активізація енергетичних центрів, чакр, які відповідають за емоційний стан, інтелектуальний та духовний розвиток, інтуїтивне пізнання тощо). Правильне дихання має вирішальне значення для тренування вольових якостей.

В результаті методично правильно проробленої роботи з врегулювання дихання характер людини стає м'якшим і більш пластичним.

Після дихальної гімнастики доцільно проводити пальчикову гімнастику. Досліджуючи вплив діяльності головного мозку на психічний розвиток дитини, нейробіологи та психологи з'ясували: що краще в малюка розвинені дрібні рухи пальців рук, то краще розвинений головний мозок. Застосування прийомів пальчикової гімнастики на заняттях сприяє розвитку у дітей психічних процесів, мовленнєвих, комунікативних та творчих здібностей. Короткий віршований супровід ефективно підсилює корисну дію пальчикових вправ. А використання технік погладжування, пощипування, плескання допомагає розвинути сенсорні здібності дітей [11].

Одне з чільних місць серед найулюбленіших видів діяльності дітей посідає музикування. Воно може бути індивідуальним, груповим, у парі з педагогом, під звучання аудіозапису музичного твору тощо. На початку курсу занять ми поступово ознайомлюємо дошкільників з інструментами

(чи предметами побуту, що їх замінюють), роз'яснюючи й показуючи, як на них грати. Згодом діти самі обирають інструмент і грають на ньому в групі (оркестрі) або самостійно, під музичний супровід або без нього.

На музико-терапевтичних заняттях гра дитини на музичних інструментах, на перший погляд, є простим і безцільним бриньканням. Але насправді вона приносить дитині неабияку насолоду й відчуття причетності до творчого процесу народження музики. Окрім того, будучи джерелом звуків, дитина отримує змогу відчувати власну значущість і гідність.

А ще музика, яку виконує дитина, й інструмент, який вона обирає, несуть діагностичну інформацію про саму дитину. Вслухаючись у музику й аналізуючи вибраний інструмент, можна багато чого зрозуміти (продіагностувати). Тут важлива роль належить інтуїції педагога в поєднанні з умінням спостерігати й аналізувати.

Наприклад, якщо дитина обирає ударні інструменти: барабан, бубон, ложки, колотушки, то їй не вистачає відчуття впевненості, стійкості, фізичної активності або у неї є бажання позбутися гніву та роздратування. Вибір духових музичних інструментів (сопілочок, дудочок тощо) вказує на необхідність бути вислуханою або свідчить про недостатню розвиненість уміння заявляти про себе, бути почутим. Зосередження уваги дитини на клавішних інструментах свідчить про потенціал інтелектуальних здібностей дитячої особистості. Струнні музичні інструменти (дитяча ліра, скрипочка тощо) сигналізують про потребу співчутливого й ніжного ставлення до дитини або про бажання виразити ніжні й сердечні почуття.

Необхідно звертати увагу на характер гри на музичному інструменті – він засвідчує наявність певних емоцій та почуттів, що потребують негайного виходу або, навпаки, сигналізують про недостатність і гостру потребу в них [11].

Завданням музично-релаксаційних вправ, завершального виду роботи на музикотерапевтичному занятті, є гальмування емоційного збудження дітей і приведення дошкільників до спокійного, врівноваженого емоційно-почуттєвого стану, розвиток уміння зосереджуватися на внутрішніх відчуттях і формування навичок емоційної саморегуляції. До складу цього виду роботи входить: малювання на папері та піску, споглядання пейзажів і відеопроектів, пускання мильних бульбашок, релаксаційні прийоми з різноколірними атрибутами (тканинами, хусточками, стрічками), словесні й музичні афірмації тощо. Всі ці вправи, звичайно, супроводжуються музикою відповідного характеру та настрою, яка опосередковано здійснює заспокійливий вплив на дітей.

Задля підсилення ефективності гурткової музикотерапевтичної діяльності зі старшими дошкільниками необхідно проводити роз'яснювальну роботу з їхніми батьками. Виступи на батьківських зборах, індивідуальні бесіди мають на меті донесення інформації про значення та можливості музичного впливу на розвиток особистості. Залучення батьків до музико-терапевтичної роботи можливе шляхом надання рекомендацій щодо читання корисної літератури, порад стосовно придбання аудіозаписів музичних творів, які можна використовувати вдома як фонове звучання та у процесі сімейної музично-творчої діяльності (спів, слухання, музикування, виготовлення музичних інструментів тощо).

Отже, застосування всіх наведених вище видів музикотерапевтичної роботи, запропонованих методів і прийомів сприятиме гуманізації змісту музичного виховання, навчання та розвитку дошкільників, створенню розвивального та здоров'язберезувального освітнього середовища і, найголовніше, принесе відчуття задоволення і радості усім учасникам освітнього процесу ЗДО.

2.2 Орієнтовні зразки конспектів занять та ігор з музикотерапії для дітей дошкільного віку

«Насінинка доброти»

Конспект заняття з музикотерапії для дітей молодшої групи

Мета: гармонізація психофізіологічного стану дітей та розвиток їхніх музичних здібностей, спонукування до творчості.

Програмовий зміст: продовжувати встановлювати довірливі та доброзичливі стосунки між дітьми та педагогами; створювати умови для вияву добра, виховувати почуття поваги до дій інших; знімати емоційне напруження, нормалізувати психоемоційну сферу, виявляти позитивні емоції у взаєминах між дітьми; стимулювати до емоційної відкритості; формувати відчуття власної індивідуальності та неповторності; формувати навички відчуття ритму, тембровий та інтонаційний слух; формувати навички правильного дихання: глибокий та поверхневий дих та видих з промовлянням звуків «фу», «ху», «хо», «а»; розвивати дрібну моторику; активізувати увагу та інші психічні процеси; розвивати абстрактне мислення, пам'ять, мовлення, творчу уяву, креативність; викликати почуття радості та задоволення від музичного заняття.

Технічні засоби: фортепіано, музичний центр, засіб для демонстрації відео, аудіозаписи музичних творів, відеопрезентації.

Методичне забезпечення: дзвіночок, дерево з гніздечком, іграшкова пташечка, мішечок з насінням, горщик з землею, стіл, тканина зеленого кольору, кошик.

Оформлення зали: біля однієї зі стін зали розміщено бутафорське дерево з гніздечком, у якому «сидить» іграшкова пташечка; у гніздечку лежить торбинка з насінням; на переносному столику стоїть горщик із землею, накритий зеленою тканиною; за мультимедійним екраном заховані штучні квіти різних кольорів, їх кількість перевищує кількість дітей; поряд з фортепіано стоїть кошик.

Хід заняття

Сигнал початку заняття та музичне привітання.

Педагог дзвенить дзвіночком та вітається пісенько-привітанням: з групою, індивідуально з кожною дитиною задля встановлення контакту «очі в очі». Звучить п'єса Жана – Філіпа Рамо «Перегуки птахів».

Педагог пропонує дітям уважно вслухатися в музичній твір та відгадати, хто «співає» у цій музиці. Коли діти здогадаються, що в музиці відтворено спів птахів, потрібно підвести їх до дерева з гніздечком та дістати з нього мішечок.

Вправа на розвиток дрібної моторики.

Педагог шурхоє мішечком, пропонуючи дітям визначити на слух, що там лежить. Відтак пропонує дітям визначити вміст мішечка на дотик: відкриває його, діти рукою обмацують вміст мішечка, висувають версії, що там. Педагог показує насінинку, потім кожному на долоню кладе по насінині з мішечка, наголошуючи, що з нею слід поводитися обережно, адже вона маленька, легенька, тендітна, ніжна, крихітна тощо.

Дихальна вправа.

Педагог пропонує зіграти насінинку своїм тепли подихом, а саме зробити: легкий вдих через ніс – довгий видих ротом із промовлянням складу «фу»; легкий вдих

через ніс – довгий видих ротом із промовлянням складу «ху»; глибокий вдих – затримка дихання – видих короткими ривками з придихом на склад «хо»; глибокий вдих – затримка дихання – глибокий видих із промовлянням звуку «а».

Ритмодекламація.

У супроводі звучання фонової музики педагог разом із дітьми садить зернятка в горщик. Усі декламують текст та виконують відповідні рухи.

Спів та інсценізація пісень.

Діти з педагогом виконують українські народні пісні у супроводі рухів.

Слухання та прислухання.

Педагог ставить чарівний горщик із посадженим насінням за мультимедійний екран та пропонує дітям зручно розташуватися на килимку й переглянути відеопрезентацію «Як росте квіточка».

Звучить фонова музика. Педагог розповідає казку про пробудження насінинки, спонукаючи їх до відтворення певних пластичних рухів.

Танцювальна творчість.

Педагог просить дітей розповісти, яку квітку вони уявили під час його розповіді. Діти розповідають, а тим часом на екрану демонструють слайд-шоу «Квітова галявина».

Потім педагог підходить до екрану, руками уявно зриває квіти, а насправді бере штучні квіти в оберемок і повертається до дітей. Тримаючи букет у руках, педагог акцентує увагу дітей на тому, що квіти вирости і розквітли від подарованої ними дитячої любові, тепла і ласки. Пропонує кожному обрати квіточку, яка сподобалася

найбільше, та виконати з нею довільний танок. Музичний супровід до імпровізованого танку «Вальс квітів» з балету «Лускунчик» П. Чайковського.

У кінці таночка педагог пропонує скласти квіти у кошик, і стати всім разом навколо нього.

Психогімнастика.

Звучить саундтрек з м/ф «Шрек». Педагог описує букет у кошику: яскравий, ніжний, витончений, тендітний. Просить дітей зійняти руки долонями догори, розкрити пальчики та зробити глибокий вдих носом, аби відчутти уявний аромат квітів.

Відтак діти висловлюють свою радість, простягнувши долоньки одне одному, закривши оченята, і подумки промовляють такі слова: «Як нам добре разом. Я-не один!» прислухаються до звучання музики приблизно 25-30 секунд.

Сигнал закінчення заняття.

Педагог дзвенить у дзвіночок та сповіщає про закінчення заняття. Діти спокійно повертаються в групу.

«Звукова мова тіла»

Мета: нормалізація психоемоційної сфери та розвиток музичних здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Програмовий зміст:

- ознайомлювати з ритуалом початку та закінчення заняття;
- встановлювати довірливі та доброзичливі стосунки між дітьми й педагогом-музикантом;
- підіймати настрій та енергетичний тонус дітей;
- розвивати почуття ритму, рухову координацію тіла, відповідне реагування на музику, співацькі навички, дрібну

моторику, уміння елементарного музикування, образну сферу та естетичний смак;

- формувати навички слухового самопізнання та первинні навички глибокого й оздоровчого дихання;

- занурювати у вібрації українського музичного фольклору;

- викликати емоційний сплеск;

- гармонізувати роботу обох півкуль головного мозку;

- створювати умови для вивільнення завуальованих емоцій дитини;

- здійснювати нормалізацію емоційно-психологічного стану дітей.

- І найголовніше - викликати радість у дітей упродовж усього заняття.

Методичне забезпечення: саморобні маракаси: пляшечки або коробочки з різним зерновим наповненням (рис, гречка, пшоно тощо).

Технічні засоби: фортепіано, музичний центр, аудіозаписи музичних творів.

Хід заняття

Звучить спокійна та ніжна композиція (Fiesta Mediterranean «Rondo Veneziano»). Діти заходять до зали й сідають на стільці, розставлені колом. Педагог дзвонить у «чарівний» дзвіночок, який сповіщає про початок заняття (процес відкриття музикотерапевтичного процесу). Знайомство (вихід на особистісний контакт). Педагог, тримаючи у руках м'яку іграшку у формі сердечка, вітається та називає своє ім'я (з дуже лагідною та ніжною інтонацією).

Далі, передаючи сердечко по колу, просить кожну дитину назвати (або проспівати) своє ім'я. А вся група має повторити його хором (бажано з тією самою інтонацією).

Музично-танцювальна діяльність.

Танок з відбиванням ритму (звучить ритмічно-рухлива композиція «La Bastringue», французький танок). Діти стають у коло й беруться за руки. Починаємо рухатися по колу вправо, поступово набираючи швидкість. Зупиняємося й відбиваємо ритм, спочатку плескаючи в долоні, потім підстрибуючи й на останок плескаючи себе по стегнах. Знову беремося за руки й починаємо рух по колу в зворотному напрямку із проведенням тих самих ритмічних вправ.

Дихальна гімнастика.

«Кулька». Нормалізуємо дихання, надуваючи уявну кульку (вдихаємо швидко і глибоко через ніс, а видихаємо повільно ротом) і випускаючи її в повітря.

Слухання та прислухання.

«Чутливі вушка». Пропонуємо дітям показати, де розташовані вушка. Масажуємо їх. Закриваємо, потім відкриваємо вушка. Концентруємо увагу дітей на звуках, що лунають із вулиці, і тих, що чути в нашому приміщенні. Слухаємо власне дихання. Хвалимо наші вушка, які можуть стільки чути.

Спів та інсценізація пісень.

Звучить аудіозапис пісень «Вийди, вийди, сонечко», «Ой на горі жито», «Іди, іди, дощику», «Колобок», «Я коза ярая», «Равлику-Павлику», «Печу, печу хлібчик» з диску «Вийди, вийди, сонечко: українські народні пісні співають діти». Співаємо пісні з ритмічно-руховим відображенням (фантазія та уява педагога) їх змісту.

Музичні ігри.

Малюють і ведмедиків (музичний супровід виконується на фортепіано). Пояснюємо дітям, що коли звучить «музика малюють», вони весело танцюють і бавляться, а коли звучить «музика ведмедиків», діти перетворюються на «ведмедиків», ходять і шукають собі «здобич».

Пальчикова гімнастика.

Інсценізація казки: «Вирішили Вказівні пальчики піти погуляти до лісу. Йдуть собі, йдуть (пальчики «ходять» по ніжках дітей. Коли раптом (ой-ой-ой!) злякалися вони чогось. Тоді Великі пальчики вирішили вдвох піти до лісу... Але і вони злякалися. Далі Вказівні та Середні пальчики йдуть на прогулянку разом, але з ними трапляється та сама історія. Згодом всі пальчики вирішили разом піти у ліс, зловити свій Страх і прогнати його.

Музикування.

Почергова гра на саморобному маракасі (пляшечка або коробочка з рисом, обгорнута фольгою) під музичний супровід спокійної та мелодійної композиції «Le muse Rondo Veneziano». На початку самі музикуємо на маракасі, а потім даємо змогу кожній дитині пограти на цьому інструменті. Далі ділимо групу дітей на дві підгрупи і починаємо «оркестрове» музикування на маракасах, поєднуючи гру з ритмічно-танцювальними імпровізованими рухами.

Релаксаційні вправи.

«Я гарний, наче музика» (звучить спокійна та ніжна композиція Fiesta Mediterranean «Rondo Veneziano»). На початку зосереджуємо увагу дітей на красі музичної композиції. Згодом кажемо дітям, які гарні у них вушка, бо вони можуть чути цю музику. Починаємо гладити їх. Згодом

гладимо і лобик, і носик, і щічки, і шийку, і волоссячко (голівку), вказуючи, що вони такі ж гарні, як ця музика. І взагалі, дякуючи музиці, діти стали ще кращими, розумнішими та здоровішими!

Закінчення заняття.

Повідомляємо, що наше заняття завершується, але, щоб прийти на наступне заняття, треба заспівати пісеньку «До побачення, дітки! До побачення, Ірино Анатоліївно!» (імпровізований музичний супровід з використанням синкопованих ритмів).

На завершення наш чарівний дзвіночок сповіщає: «Заняття закінчується!»

«Звуки природи. Птахи»

Мета: усунення невротичних переживань та розвиток музичних здібностей дітей дошкільного віку.

Програмовий зміст:

- створювати умови для сублимації негативних переживань соціально прийнятним шляхом;
- підіймати настрій дітей та проводити образне перевтілення;
- здійснювати нормалізацію дихання;
- розвивати вміння концентрувати слухову увагу та реакцію дітей;
- поглиблювати співацькі навички та обізнаність у сфері українського музичного фольклору;
- ознайомлювати з умінням музикувати на окаринах та фортепіано;
- формувати у дітей відчуття власної індивідуальності та неповторності.

- І найголовніше – викликати задоволення та радість від процесу всього заняття.

Методичне забезпечення: дзвіночок, скакалка, великий ватман, різнокольорові олівці.

Технічні засоби: фортепіано, музичний центр, аудіозаписи.

Хід заняття

Дзвонить дзвіночок, який сповіщає про початок заняття.

Музичне привітання мовою птахів: «Доброго дня, горобчики! Цвірінь! Цвірінь! Цвірінь! Доброго дня, воронята! Кар! Кар! Кар! (голуб'ята, зозулята тощо). Доброго дня, малята! Доброго дня! Доброго дня, Ірино Анатоліївно!»

Слухання та прислухання.

Спів пташок (звучить аудіо- запис співу пташок). Концентруємо увагу на «мові» птахів. Намагаємося виокремити спів різних птахів і відтворити його голосом.

Музично-танцювальна діяльність.

Танок птахів (звучить «Гарантела» із балету «Анюта» В. Гавриліна). Діти, уявляючи себе якоюсь пташкою, танцюють імпровізований танок (на початку запитуємо кожну дитину, якою вона буде пташкою).

Дихальна гімнастика.

Набираємо у животик повітрячко через носик й імітуємо мову каченят у гамоподібному русі вгору, а потім вниз.

Тонування.

Відтворення звуків мови маленьких і великих, добрих і злих птахів (зозулі, ворони, горобчики, качечки тощо).

Спів та інсценізація пісень.

«Вийди, вийди, сонечко», «Ой на горі жито», «Іди, іди, дощику», «Колобок», «Я коза ярая», «Равлику-Павлику»,

«Печу, печу хлібчик», «Як діждемося літа», «Я лисичка, я сестричка», «Два півники», «Зайчику, зайчику».

Музичні ігри.

Горобчики і котики. Розділяємо залу скакалкою на дві частини. По один бік, «на дереві», живуть горобчики, на другому боці, «у дворі», мешкають котики, які причаїлися і вдають, що сплять. Звучить музика горобчиків (веселі, форшлагні мотиви у самому верхньому регістрі фортепіано), які вільно стрибають по всій залі. Але коли з'являється музика котиків (погрозливі інтонації в середньому регістрі фортепіано), горобчикам треба швидко перестрибнути на свою територію. Хто не встиг – може потрапити у лапи котика (дитина виходить з гри). Згодом діти міняються ролями.

Пальчикова гімнастика.

Кажемо дітям, що наші пальчики перетворилися на пташечок. На початку вказівні пташечки-пальчики захотіли «погуляти-політати» (імітуємо рухи крил), потім мізинчики, великі пальчики. В кінці пальчики-пташечки захотіли політати по двоє: вказівний та середній, мізинчик та безіменний, великий та мізинчик тощо.

Музикування.

Музикування на «зозульках» (окаринах) у формі діалогу. Викликаємо до себе по 2-3 дитини, які між собою по черзі «розмовляють». Одна «окарина» запитує, а інші їй відповідають.

Релаксаційні вправи.

Звучить медитативна композиція зі співом пташок. Діти малюють олівцями або фломастерами на одному великому аркуші (ватмані) пташок і котиків.

Закінчення заняття.

Співаємо прощальну пісеньку: «До побачення, зо-зу-ля-та! Ку-ку! Ку-ку! Ку-ку! До побачення, во-ро-ня-та! Кар! Кар! Кар!.. До побачення, малята! До-по-ба-че-ння!»

Дзвонить дзвіночок – сповіщає про закінчення заняття.

«Звуки природи: дельфіни»

Мета: розвиток емоційно-почуттєвої сфери та музикальності у дітей старшого дошкільного віку.

Програмовий зміст:

- формувати відчуття індивідуальної значущості як себе, так і інших дітей;
- поглиблювати слуховий досвід дітей;
- створювати умови для позбавлення від негативних переживань;
- розвивати глибоке та уповільнене дихання, творчу уяву, навички співу та емоційного проживання пісень;
- здійснювати активізацію уваги та адреналінних відчуттів у процесі проведення музичної гри;
- поглиблювати розвиток дрібної моторики рухів пальців;
- ознайомлювати з різними регістрами фортепіано;
- викликати відчуття радості.

Методичне забезпечення: дзвіночок, «звуки вітру» у формі дельфінів, морська мушля, півлітрові пластикові пляшки до половини наповнені водою, трубочки для коктейлю, велика блакитна прозора тканина.

Технічні засоби: фортепіано, музичний центр, аудіозаписи, відеопроєктор.

Хід заняття

Дзвонить дзвіночок, який сповіщає про початок заняття.

Музичне привітання.

Музичне привітання з «дельфінчиками». Показуємо дітям «звуки вітру», говоримо, що сьогодні до нас «приплили» дельфінчики. Коротко розповідаємо про дельфінів: які вони гарні, розумні і завжди приходять на допомогу людям. Потім дельфінчики вітаються з кожною дитиною, називаючи її ім'я, а у відповідь дитина сама грає на «звуках вітру» (фоном звучить «Dolphin Love» Кріс Мічел зі звуками мови дельфінів).

Слухання та прислухання.

Пропонуємо дітям вслухатися в звуки мови дельфінів та почути, як шумить морська мушля. Потім переглядаємо з дітьми відеопроєкт «Хлопчик та дельфіни».

Музично-танцювальна діяльність.

Довільний танок діток і дельфінчиків (звучить «Дорога до сонця», муз. К. Брейтбурга, сл. К. Кавалеряна).

Дихальна гімнастика.

Роздаємо дітям півлітрові пляшечки, до половини наповнені водою, зі вставленими у них трубочками для коктейлів. Діти уявляють себе дельфінчиками і починають видувати бульбашки у пляшечку (обов'язковий глибокий вдих через ніс). Проводимо змагання «У кого з дельфінчиків найдовші бульбашки!»

Спів та інсценізація пісень.

Спів та інсценізація пісень «Я лисичка, я сестричка», «Два півники», «Зайчику, зайчику», «Мак».

Музичні ігри.

Акули та дельфінчики. Ділимо групу дітей на дві підгрупи: акули та дельфінчики. Вмикаємо концерт для труби та оркестру Й. Гайдна зі звуками дельфінів – це музика дельфінчиків, вони бавляться у водичці і плавають. Раптом починає звучати музична композиція з фільму

«Пірати Карибського моря» – це з’являються акули, які хочуть зловити дельфінчиків. Повторюємо так 2-3 рази. Далі діти міняються ролями.

Пальчикова гімнастика.

Пальчики-дельфінчики, які по черзі плавають у синьому морі. Спочатку мізинчики-дельфінчики, потім вказівні пальчики-дельфінчики тощо.

Музикування.

Гра на фортепіано: дельфінчики та аку-ли. Викликаємо дітей парами – одна дитина грає тему дельфінчиків у середньому або високому регістрі, друга - імітує акулу грою в нижньому регістрі. Потім діти міняються ролями.

Релаксаційні вправи.

Дельфінчики та синє море (звучить релаксаційна музика «Зцілення» зі звуками дельфінів). Дістаємо блакитну або з морською тематикою тканину. Діти беруться за краї тканини і, роблячи хвильки, починають по черзі «пірнати» у воду (під тканину), спочатку «пірнають» усі дівчатка, потім всі хлопчики, а на завершення – всі разом. Між «пірнаннями» робимо хвильки маленькі та великі.

Закінчення заняття.

Дельфінчики («звуки вітру»), лагідно звертаючись до кожної дитини, прощаються із нею: «До побачення, Петрику! До побачення, Оленко!..» Дзвонить дзвіночок, який сповіщає про закінчення заняття.

«Скляний» і «фарфоровий» звуки»

Мета: гармонізація психофізіологічного стану дітей та розвиток у них музичної креативності.

Програмовий зміст:

- закріплювати відчуття самодостатності дітей;

- розвивати слухову увагу, образне мислення, співацькі навички, креативність та вміння рухового вираження себе;
- поглиблювати занурення у вібрації українського музичного фольклору;
- посилювати почуття радості, доброти та дружби.

Методичне забезпечення: фарфорові дзвіночки, набір фужерів різної висоти, які нерухомо прикріплені до певної платформи, стрічки, різноколірні скляні камінчики.

Технічні засоби: фортепіано, музичний центр, аудіозаписи, відеопроєктор.

Хід заняття

Дзвонить дзвіночок, який сповіщає, що заняття починається.

Персональне привітання-діалог з кожною дитиною через гру на фарфорових дзвіночках (дитина, обираючи собі один із 2-3 запропонованих дзвіночків, відповідає на привітання дзвіночка педагога).

Спів та інсценізація пісень.

Спів та інсценізація пісень: «Галя по садочку ходила», «Чорнобривий корольок», «Я коза ярая», «Ой, є в лісі калина».

Музично-танцювальна діяльність.

«Дорогою добра» з різноколірними стрічками. Діти обирають собі дві стрічки. Чергуємо рухи по колу та в середину кола із стоянням на місці й маханням стрічками піднятими вгору руками та бігом танцювальним кроком один за одним. У кінці діти переходять на танок.

Дихальна гімнастика.

Дмухаємо на стрічки. Беремо наші стрічки у витягнуту перед собою руку. Починаємо дмухати на неї щосили, але обов'язково стежимо, щоб вдих був через ніс.

Слухання та прислухання.

Кришталевий дзвін (аудіозапис). Запитуємо в дітей, що це звучить. Просимо згадати предмети, зроблені зі скла. Пояснюємо, що скло також має свій звук, воно по-своєму звучить - «розмовляє». Але зі склом треба бути обережними, адже воно дуже легко б'ється і може поранити.

Музикування.

Гра на кришталевих фужерах. Підбираємо кришталеві фужери, які мають різну висоту звучання (3-5 шт.). Обов'язково пояснюємо дітям, що торкатися молоточком до фужерів треба дуже обережно, щоб вони не розбилися. Пропонуємо кожній дитині по черзі підійти до столика, де стоять фужери, і «пограти» на них.

Пальчикова гімнастика.

Роздаємо дітям по два декоративні камінчики. Просимо взяти камінчики одночасно вказівним та великим пальчиком, потім вказівним і великим, великим і безіменним, безіменним і мізинчиком.

Музичні ігри.

Фея (звучить «Танок феї драже» П. Чайковського). Діти уявляють себе добрими феями, у руках у них чарівні камінчики, за допомогою яких феї засвічують світлячків у темному лісі (на деревах, квітах), але раптом з'являються злі чаклуни, які хочуть відібрати чарівні камінчики. Феї вчасно ховають чарівні камінчики й чекають, поки чаклуни відлетять. Згодом у лісі стає дуже світло, і феї, нарешті, можуть прогнати злих чаклунів.

Релаксаційні вправи.

«Які хороші дітки» (звучить «Fiesta Mediterranean «Rondo Veneziano»). Підходимо до кожної дитини, граючи

на фарфоровому дзвіночку, промовляємо: «Дзвіночок каже, яка хороша Оксанка, який хороший Тарасик...».

Закінчення заняття.

Звертання-прощання через гру на фужерах до всіх дітей одночасно.

Дзвонить дзвіночок, який сповіщає про закінчення заняття.

Музичні ігри для дітей дошкільного віку

Основне значення музично-дидактичних ігор – формувати у дітей музичні здібності в доступній ігровій формі, допомогти їм розібратись в співвідношенні звуків за висотою, розвивати в них чуття ритму, тембровий і динамічний слух, прагнення до самостійних дій із застосуванням знань, отриманих на музичних заняттях.

Представимо Вашій увазі добірку музично-дидактичних ігор які пропонує Присяжнюк І.

Ігри для дітей молодшого дошкільного віку.

Ігри для розвитку вміння розрізняти звуки за висотою.

«ЧАРІВНИЙ МІШЕЧОК»

Мета: Вчити дітей розрізняти звуки за висотою. Закріплювати програмовий музичний матеріал.

Ігровий матеріал. Невеликий мішечок, красиво оздоблений аплікацією. В ньому іграшки: ведмедик, заєць, пташка, котик, півник. Доцільно використати персонажі з лялькового театру.

Хід гри. Приймає участь вся група.

Музичний керівник: « – Діти, до нас на заняття прийшли гості.

Але куди ж вони заховалися?

Може в цей чарівний мішечок?

Зараз ми послухаємо музику і відгадаємо, хто там?»

Музичний керівник програє мелодії знайомих дітям творів: «Півник», російська народна мелодія, «Сіра киця», В. Вітліна, «Горобчики», М. Красєва, «Ведмідь», В. Ребікова та інші. Діти впізнають музику, називають. Потім хтось з дітей дістає з мішечка відповідну іграшку і показує усім.

«ПОДУМАЙ І ВІДГАДАЙ»

Мета: Формувати у дітей уміння розрізнати звуки за висотою; закріпити уміння дітей впізнавати знайомі музичні твори.

Ігровий матеріал. Картинки (по кількості граючих) з зображенням ведмедя, зайчика, пташки.

Хід гри. Дітям роздають по одній картинці. На піаніно звучить мелодія: «Зайчик» М. Старокадомського, «Ведмідь» В. Ребікова, «Горобчики» М. Красива. Діти впізнають мелодію і піднімають потрібну картинку. Наприклад, після пісні «Ведмідь» В. Ребікова піднімають картинку з зображенням ведмедя.

«ВЕДМЕЖАТА»

Мета: Розвивати уміння дітей розрізнати звуки за висотою.

Ігровий матеріал. Великий і маленькі дзвіночки.

Хід гри. Вихователь роздає кожній дитині дзвіночок і пояснює: «Ви всі ведмежата і спите в своїх хатках, а я буду мама-ведмедиця, я теж сплю». Звучить колискова мелодія, ведмежата сплять на стільчиках, з закритими очима. Під веселу музику ведмедиця дзвонить великим дзвіночком – будить ведмежат. Ті пробуджуються і дзвонять їй у відповідь маленькими дзвіночками.

«КУРОЧКА І КУРЧАТА»

Мета: Продовжувати формувати уміння дітей розрізняти звуки за висотою.

Ігровий матеріал. Будинок, лялька Галя, металофон. У дітей в руках картинки з зображенням курочок і курчаток.

Хід гри. Музичний керівник бере ляльку і каже: «В цьому будиночку живе лялька Галя, вона має багато курочок і курчаток. Настав час їх годувати, але вони порозбігалися. Галю, поклич своїх курочок. Послухайте, діти, кого кличе Галя» (грає на металофоні «ре» другої октави). Діти з курчатками підбігають до Галі. Лялька годує пташок. Музичний керівник просить дітей заспівати тоненьким голоском, як курчата, «пі-пі-пі».

Потім лялька Галя кличе курей – музичний керівник грає на металофоні ре першої октави. Діти з курочками підбігають до ляльки і співають на тому ж звуці «ко-ко-ко».

«ЗНАЙДИ ІГРАШКУ»

Мета: Закріплювати уміння дітей співвідносити образ, змальований музикою з іграшкою, називати знайомий музичний твір.

Ігровий матеріал. Іграшки, що відповідають змісту пісень: зайчик, ведмідь, котик, півник та інші.

Хід гри. Іграшки лежать на столі. Діти сидять півколом. Музичний керівник пропонує послухати мелодію і показати відповідну іграшку. Діти по черзі виходять і беруть іграшку.

Гра закінчується, коли на столі не залишається ні одної іграшки.

Гра може проводитись на занятті для закріплення знайомих творів і у вільний від занять час.

«БУРАТИНО»

Мета: Закріплювати уміння дітей впізнавати знайомі музичні твори на слух та позначати їх картинкою.

Ігровий матеріал. Коробка, на якій намальований Буратіно. З боку коробка відкривається, туди вставляються картинки з яскравими ілюстраціями до різних програмових пісень і творів (ялинка, поїзд, машина, лялька, котик та інші), знайомих дітям.

Хід гри. Музичний керівник пояснює дітям, що до них на гостини приїхав Буратіно і привіз з собою пісні, а які – діти самі повинні відгадати. Музичний керівник програє твори, діти відгадують. Для перевірки відповіді з коробки дістають відповідну картинку.

Наприклад, виконується пісня «Ялинка» М. Красева, дитина дістає картинку з зображенням новорічної ялинки, або звучить мелодія пісні «Паровоз» З.Компанийця – з коробки дістають картинку паровоза.

Гра може проводитись на музичному занятті з метою закріплення програмових музичних творів.

Ігри для розвитку почуття ритму.

«ПРОГУЛЯНКА»

Мета: Розвивати у дітей почуття ритму. Створювати хороший настрій.

Ігровий матеріал. Музичні молоточки по кількості гравців.

Хід гри. Діти сідають півколом.

Музичний керівник: «Зараз, діти, ми з вами підемо на прогулянку, але не на таку як завжди. Ми будемо гуляти в групі, а допомагатимуть нам музичні молоточки. Ось так ми з вами спускаємось по сходах. (Музичний керівник повільно стукає молоточком по долоні. Діти повторюють такий же

ритмічний малюнок.) «А тепер ми вийшли на вулицю, – продовжує музичний керівник, – світить сонечко, всі зраділи і побігли. Ось так!» (Швидко стукає, передаючи біг. Діти повторюють. «Таня взяла м'ячик і стала повільно стукати ним по землі». (Музичний керівник знову повільно стукає молоточком, діти повторюють.) «Зненацька на небі з'явилась хмаринка, заховала сонечко, пішов дощик. Спочатку це були ріденькі маленькі краплини, а потім дощик став іти дужче і почався справжній ливень» (музичний керівник поступово прискорює ритм ударів молоточком. Діти повторюють.) «Злякались діти і побігли в дитячий садочок» (швидко і ритмічно стукає молоточком).

В грі може приймати участь вся група або підгрупа дітей. Бажано проводити гру під час розваг, в другій половині дня.

«А-НУ, ВІДГАДАЙ»

Мета: Розвивати уміння дітей розрізняти звуки за висотою, формувати почуття ритму.

Ігровий матеріал: 4-6 великих картинок – кожна розділена на дві частини. На одній зображена гуска, на другій – гусеня (кішка-кошеня, корова-теля, качка-качєня і тощо).

Фішки – по дві на одну картинку.

Хід гри. Гра проводиться з підгрупою дітей (4-6) за столом. У кожного одна картинка і дві фішки. Вихователь виконує: «Га-га-га» (співає на ре першої октави). Діти, у яких на картинці зображена гуска, повинні закрити її фішкою. Вихователь виконує: «Га-га-га» (співає ля першої октави), діти закривають фішкою картинку з гусеням.

«ДО НАС ГОСТІ ПРИЙШЛИ»

Мета: Вчити дітей грати на металофоні(скаче конячка), дзвеніти ритмічно дзвіночком(пташки летять), ударяти швидко музичним молоточком(зайчик стрибає).

Ігровий матеріал. Іграшки бібабо (ведмідь, зайчик, конячка, пташка), бубон, металофон, музичний молоточок, дзвіночок.

Хід гри. Музичний керівник пропонує дітям підійти до неї: «Діти, сьогодні до нас у гості повинні прийти іграшки». Чується стукіт у двері. Музичний керівник підходить до дверей і непомітно одягає на руку ведмедика: «Здрастуйте, діти, я прийшов до вас у гості, щоб разом з вами погратися і потанцювати. Таня, зіграй мені на бубоні»,– ведмедик в руках музичного керівника ритмічно переступає з ніжки на ніжку.

Діти плещуть в долоньки.

Аналогічно вихователь обіграє прихід інших іграшок. Зайчик стрибає під швидко удари молоточком, пташка летить під дзвін дзвіночка.

«ЩО РОБЛЯТЬ ДІТИ?»

Мета: Вчити дітей упізнавати знайомі музичні твори за ритмічним малюнком.

Ігровий матеріал. Картинки (по кількості учасників), на одній половині зображенні діти (вони співають, крокують, сплять), друга половина пуста, фішки.

Хід гри. Дітям роздають по одній картинці. Музичний керівник виконує знайомі музичні твори: «Колискову» А. Гречанінова, «Баю-бай» В. Ватутіна, «Марш» Є. Паркова, іншу пісню (яку знають і співають діти). Той, хто впізнав музичний твір, закриває фішкою пусту половину карти.

Гра спочатку проводиться на занятті, а потім у вільний час.

Ігри для розвитку тембрового слуху.

«НАМ ІГРАШКИ ПРИНЕСЛИ»

Мета: Вчити дітей впізнавати музичні інструменти за їх звучанням. Розвивати у дітей тембровий слух.

Ігровий матеріал. Музичні іграшки: сопілка, дзвіночок, брязкальце, киця (м'яка іграшка), коробка.

Хід гри. Вихователь бере коробку, перев'язану стрічкою, дістає кицю і співає пісню «Сіра киця» В. Вітліна. Потім каже, що в коробці лежать ще музичні іграшки, які киця дасть дітям, якщо вони впізнають їх по звуку.

«КОВПАКИ»

Мета: Вчити дітей впізнавати музичні інструменти за їх звучанням. Розвивати у дітей тембровий слух.

Ігровий матеріал. Три яскравих паперових ковпаки, дитячі музичні інструменти: сопілка, металофон, бубон.

Хід гри. Підгрупа дітей сидить півколом, перед ними стіл, на ньому під ковпаками лежать музичні інструменти.

Вихователь викликає до столу дитину і пропонує йому відвернутись і відгадати, який інструмент грає. Для перевірки відповіді дозволяється зазирнути під ковпак. Гра проводиться у вільний від занять час.

«НАШ ОРКЕСТР»

Мета: Вчити дітей впізнавати музичні інструменти за їх звучанням. Розвивати у дітей тембровий слух.

Ігровий матеріал. Дитячі музичні іграшки і інструменти (сопілка, дзвіночки, бубонці, трикутники), велика коробка.

Хід гри. Педагог каже дітям про те, що в дитячий садок прийшла посылка, показує її і дістає музичні інструменти, роздає їх дітям (попереднє знайомство з кожним інструментом проводиться на музичному занятті).

Всі грають на цих інструментах довільно, кожен по-своєму.

Ця ігрова ситуація може бути використана на святі. Після «творчої» гри дітей вихователь пропонує послухати, як грає оркестр дітей старшої групи.

Ігри для дітей старшого дошкільного віку
На розрізнення висоти звуку.
«МУЗИЧНЕ ЛОТО»

Ігровий матеріал. Картинки по кількості учасників. На кожній намальовані п'ять лінійок (нотний стан), кружечки ноти, дитячі музичні інструменти (металофон, тріола).

Хід ігри. Дитина-ведучий грає мелодію на одному з інструментів вгору, вниз на одному звуку. Діти повинні на карточці викласти ноти-кружечки від першої лінійки до п'ятої або від п'ятої до першої, або на одній лінійці.

Гра проводиться у вільний від занять час.

«СХОДИНКИ»

Ігровий матеріал. Драбинка з п'яти сходинок, іграшки (мотрійка, ведмедик, зайчик), дитячі музичні інструменти (металофон, сопілка, тріола).

Хід гри. Дитина – ведучий виконує на інструменті мелодію. Друга дитина визначає рух мелодії вгору, вниз на одному звуку і відповідно переставляє іграшку по сходам вгору, вниз, або постукує на одній сходинці. Інша дитина виконує дії другою іграшкою.

В грі приймає участь декілька дітей.

Ігри для розвитку почуття ритму.
«ВИЗНАЧ ПО РИТМУ»

Ігровий матеріал. Картинки, на одній половині яких зображений ритмічний малюнок знайомої дітям пісні, друга половина – пуста, картинка-ілюстрація змісту пісні, дитячі

музичні інструменти (трикутник, барабан, бубон та інші). Кожному учаснику по 2-3 картинки.

Хід гри. Дитина-ведучий виконує ритмічний малюнок знайомої пісні на одному з інструментів. Діти по ритму визначають пісню і картинкою закривають пусту половинку (картинку після правильної відповіді дає ведучий).

При повторенні гри ведучим стає той, хто ні разу не помилився.

«ВИКОНАЙ ЗАВДАННЯ»

Ігровий матеріал. Фланелеграф, картинки з зображенням коротких і довгих звуків, дитячі музичні інструменти (металофон, тріола, трикутник).

Хід гри. Вихователь програє на одному з інструментів ритмічний малюнок. Дитина повинна викласти його карточками на фланелеграфі.

Ігри для розвитку тембрового слуху.

«НА ЧОМУ ГРАЮ?»

Ігровий матеріал. Програвач з диском інструментальної музики, знайомої дітям, дитячі музичні інструменти (піаніно, акордеон, барабан, сопілка та інші).

Хід гри. Діти сидять півколом перед столом, на якому знаходяться дитячі інструменти. Їм пропонують прослухати знайомий музичний твір, визначить, які інструменти виконують цей твір і знайти їх на столі.

Гра проводиться на музичному занятті з метою закріплення пройденого матеріалу по слуханню музики, також в години дозвілля.

«МУЗИЧНІ ЗАГАДКИ»

Ігровий матеріал. Металофон, трикутник, дзвіночки, бубон, арфа, цимбали.

Хід гри. Діти сидять півколом перед ширмою, за якою на столі знаходяться музичні інструменти та іграшки. Дитина-ведучий програє мелодію або ритмічний малюнок на якомусь інструменті. Діти відгадують. За правильну відповідь дитина отримує фішку. Виграє той, у кого виявиться більше фішок.

Гра проводиться у вільний від занять час.

Гра для розвитку діатонічного слуху.

«ГОЛОСНО-ТИХО ЗАСПВАЄМ»

Ігровий матеріал. Іграшка (ведмедик, зайчик тощо).

Хід гри. Діти вибирають водящого. Він виходить з кімнати. Всі домовляються, куди сховати іграшку. Водящий повинен знайти її, керуючись силою звучання пісні, яку співають всі діти (звучання посилюється при наближенні до місця, де знаходиться іграшка, або зменшується при віддаленні від неї). Якщо дитина успішно виконала завдання, то при повторенні гри вона має право сама заховати іграшку.

Гру можна провести як розвагу.

Гра для розвитку пам'яті та слуху.

«СКІЛЬКИ НАС СПВАЄ?»

Ігровий матеріал. Картинки з зображенням дітей, що співають. На одній – одна дитина, на другій – двоє дітей, на третій – троє. (По кількості учасників гри).

Хід гри. Дитина-ведучий грає на одному з інструментів один, два або три різних звуки.

Діти піднімають картинки з зображенням однієї, або двох чи трьох дітей, відповідно кількості звуків.

Гра проводиться з невеликою підгрупою дітей у вільний від занять час. Необхідно, щоб в ролі ведучого спочатку був вихователь.

«ЧАРІВНИЙ ГОДИННИК»

Ігровий матеріал. На циферблаті розміщені ілюстрації до програмових творів по слуханню або співу, в центрі стрілка, що повертається.

Хід гри. Варіант 1. На фортепіано виконується знайомий дітям твір. Дитина стрілкою показує відповідну ілюстрацію, називає композитора, що написав цю музику.

Варіант 2. Ведучий виконує на металофоні мелодію програмової пісні. Дитина стрілкою показує на картинку, яка підходить по змісту до заданої мелодії.

Варіант 3. Дитина-ведучий стрілкою показує на якусь картинку. Діти співають пісню, що відповідає змісту цієї картинки.

Перший і другий варіант гри використовуються на музичних заняттях в розділі слухання і співу. Третій варіант розігрується дітьми самостійно у вільний від занять час.

2.3 Поради педагогам з питань проведення заняття по музикотерапії з дітьми дошкільного віку

Починати шлях у музикотерапії вихователю, музичному керівнику слід зі змін у самому собі. Насамперед, потрібно упорядкувати свій внутрішній світ, свою емоційно-почуттєву сферу, змінити традиційний підхід до занять і навчитися бачити і відчувати те, що раніше було поза увагою. Найголовніше, що потрібно зробити, – позбутися агресії та роздратування, бажання вирішити все через крик. Адже внутрішній стан музикотерапевта впливає на хід і якість заняття.

Також необхідно навчитися володіти своїм голосом, зокрема його інтонацією. Інтонація має бути лагідною, розспіваною, протяжною, тихою, чарівною, загадковою.

Вкрай недопустимими є звертання до дітей на підвищених тонах, у наказовому тоні, тоні покарання. Навпаки, протягом усього заняття варто хвалити дітей, говорити їм, які вони розумні, здібні, гарні та слухняні. Головним є не дисципліна на занятті, хоча вона й повинна бути, а створення радісної атмосфери, досягнення позитивного емоційного відгуку від спілкування дітей музикою. Так долатимуться наслідки психологічних утисків дітей – наприклад, неврози.

На заняттях з музикотерапії вітається імпровізаційність. Треба постійно тренувати професійну мобільність, враховувати можливості, настрої, бажання та інтереси дітей певної групи.

Обов'язково треба стежити і за динамікою заняття. Пік або кульмінаційна точка заняття має співпадати з його серединою. Тоді буде нагода, по-перше, використати ще не розтрачену зосередженість і увагу дітей, притаманну першій частині заняття, а, по-друге, – зуміти загальмувати радісно-емоційне збудження дітей, яке обов'язково з'являється у процесі музико-терапевтичного впливу, в заключній частині заняття [12].

Приклади прийомів музичної терапії для вихователів ЗДО:

1) Недирективна медитація для дітей старшого дошкільного віку.

Мета заняття: заспокоєння дітей, зняття емоційної напруги, зменшення відчуття тривоги й невпевненості.

Обладнання: музичний програвач, аудіозапис.

Методика проведення: запрошуємо дітей зручно сісти на стільчики, звернути увагу на своє дихання, зосередитися

на звуках музики, не відволікатись, «відправитись» у країну чарівних звуків, яскравих образів, настроїв та барв. Чарівливі звуки можуть перетворити нас на різних героїв, казкових персонажів.

Пропонуємо прослухати музичний твір. Під час сприйняття музики вихователь веде бесіду-розповідь:

«Діти, ми з вами можемо не лише слухати музику, а вдихати її аромат, відчувати його на своєму язиці, відчувати шкірою. Мелодія, що звучить, веде нас, мов стежинка, якою ми з вами подорожуємо. Можемо перетворитись на диригентів, та продиригувати музику, що чуємо. Подумайте, який настрій у мелодії? яку назву ми б дали цьому музичному твору? чому? Чи пробуджує мелодія якісь почуття у вас? які бажання викликає ця музика? які думки навіює нам музика? якого героя вам нагадує музичний настрій?».

Обговорення ідей та образів, що виникають під час музичного сприйняття, веде до більшого пізнання членів групи й самих себе, один одного, і це сприяє росту товариськості в групі, доброзичливості між її представниками.

2) Музично-психологічний масаж.

Мета: тренування рухомості нервових процесів; уважно ставитись до свого тіла, контролювати м'язові та психологічні утиски, що супроводжують напружену діяльність.

Обладнання: музичний програвач, аудіозапис.

Методика проведення: учасникам групи пропонуємо прослухати (зосереджено) насичений негативними афектами музичний фрагмент до 1,5-2 хвилин звучання, намагаючись

пригадати епізоди зі свого життя, що підходять під пропонувану музику.

Згадати та пережити заново. Потім вихователь промовляє: «СТОП!» і вмикає плавну, спокійну музику.

Завдання тут – миттєво скинути, мов баласт, м'язову напругу, що виникає під час негативного переживання. Спектр емоцій може бути таким: від образи, злості, страху – до радості, заспокоєння, умиротворення. Рекомендується використовувати такі музичні фрагменти на вибір:

- а) С. Прокоф'єв. «Мана» («Наваждение»);
- б) Ф. Шопен. Ноктюрн. Мі-бемоль мажор;
- а) Р. Щедрин. «Скачки» з балету «Анна Каренина»;
- б) З. Фибих. Поема;
- а) Л. Бетховен. Соната № 14 «Місячна» (Фінал);
- б) Й. Штраус. Вальс «Голубий Дунай».

При прослуховуванні першого фрагменту: «Чітко уявіть собі неприємну ситуацію. Відчувайте тривогу, неспокій, дозвольте собі відчутти хвилювання. Напружте м'язи тіла. Негативні емоції повністю оволоділи вами».

Після команди «СТОП!» вихователь вмикає приємну, спокійну музику. «Миттєво позбулися свого внутрішнього навантаження, повністю залишили зону негативних емоцій. Розслабили всі м'язи (ручки, ніжки, шиї, обличчя, спину). Уявили себе серед природи. Вдихаємо аромат троянд, прогулюємось залитою сонцем стежиною. Ми спокійно дихаємо, нам приємно, тепло. Ми повністю забули неприємні спогади. На згадку приходять любі серцю образи, добрі друзі, теплі обійми».

Пропонований прийом тренує рухомість нервових процесів, а також вчить уважно ставитись до свого тіла, розуміти його прояви, контролювати м'язеве напруження.

Відпрацювання афекту на невербальному рівні закріплюється потім і словесним обговоренням пережитих емоцій, таким чином здобувається єдність почуттів та думок, що вичерпує негативні емоції.

Успішність музичної діяльності вихователя щодо музично-терапевтичного впливу на дошкільників визначається довершеним знанням, розумінням, осмисленням музичних творів, що ним використовуються, а також, чітким усвідомлення цілей музично-терапевтичного впливу; дотриманням принципів формування музичного репертуару та відповідністю психологічному клімату між дітьми; довірливою, комфортною атмосферою між дітьми та вихователем; наміром креативно розвивати дошкільників засобами музичного мистецтва.

Адже загальновідомою є думка В. Сухомлинського про те, що в структурі людських художніх смаків музика посідає перше місце, випереджаючи інші види мистецтва. Вона виступає компонентом багатьох інших синтетичних видів мистецтв, формує середовище, створює унікальні умови для людського суспільства сприймати прекрасне в житті й мистецтві, допомагає людині стати чуйною, впливає на всі складові її психіки – уяву, почуття, мислення, волю, здібності [12, с. 18].

Отже, впровадження музикотерапії в практику ЗДО уможлиблює тотальний вплив на особистість дитини на трьох рівнях: фізіологічному, психічному, сакральному; сприяє розвитку комунікативних актів; розвитку творчої уяви, фантазії; розширенню емоційної сфери; релаксації психологічного тону; розвитку почуття товарищескості.

2.4 Орієнтований перелік музики до різних видів музикотерапевтичної діяльності

Заняття з музикотерапії передбачають використання різноманітного за жанрами та стилями музичного матеріалу: народна музична творчість, шедеври класичного мистецтва, звуки природи, релаксаційна музика тощо.

Привітання-звертання

1. Fiesta Mediterranean «Rondo Veneziano».
2. П. Чайковський «Вранішній роздум», «Солодка мрія» з циклу «Дитячий альбом».
3. В. Моцарт Ларгето з концерту для фортепіано з оркестром c-moll.
4. Й. С. Бах Adagio з Бранденбурзького концерту № 1.
5. Інструментальні імпровізації.

Спів та інсценізація пісень

1. Українські народні пісні: «Вийди, вийди, сонечко», «Ой на горі жито», «Іди, іди, дощику», «Колобок», «Коза Тетянка», «Равлику-Павлику», «Печу, печу хлібчик», «Як діждемося літа», «Я лисичка, я сестричка», «Два півники», «Зайчику, зайчику», «Мак», «Галя по садочку ходила», «Ой, є в лісі калина», «Іванчику-білоданчику», «Вийди, вийди, сонечко: українські народні пісні співають діти».
2. Муз. А. Мигай, сл. Н. Кулик «Дощик».
3. Муз. В. Мураделі, сл. М. Садовського «Сонячний зайчик».
4. Українські дитячі колядки та щедрівки: «Біг козелець», «Коляда, коляда», «Гиля-гиля».
5. «У лісі-лісі темному» у сучасній обробці.
6. Українські дитячі веснянки: «Прийди, прийди, Весно-красна» «Вийди, вийди, Іванку».
7. Вокальні імпровізації.

Музично-танцювальна діяльність

1. «La Bastringue», французький танок.
2. А. Вівальді Концерт для флейти з оркестром, ля мажор, I ч.
3. І. Стравінський «Танок» з балету «Петрушка».
4. Й. Брамс «Угорський танок № 5».
5. Муз. Є. Крилатова, сл. Е. Успенського «Кабы не было зимы» (пісенька з мультфільму «Простоквашино»).
6. Дж. Россіні «Тарантела».
7. Муз. М. Мінкова, сл. Ю. Ентіна «Дорогою добра».
8. Муз. О. Рибнікова, сл. Ю. Михайлова «Пісенька Червоної Шапочки».
9. Муз. О. Рибнікова, сл. Ю. Ентіна «Пісенька Буратіно».
10. В. Гаврилін «Тарантела» із балету «Анюта».
11. Інструментальні імпровізації.

Музичні ігри

1. А. Вівальді «Зима: грудень» з циклу «Пори року».
2. В. Моцарт Симфонія № 40, I ч.
3. М. Римський-Корсаков «Політ джмеля».
4. П. Чайковський «Трійка» з циклу «Пори року».
5. «Tred. Pferdchen lauf galopp».
6. П. Чайковський Китайський танок «Чай», «Танок феї драже» з балету «Лускунчик», «Танок маленьких лебедів» з балету «Лебедине озеро», «Пролісок» з циклу «Пори року».
7. Е. Гріг «Ранок», «В печері гірського короля» із сюїти «Пер Гюнт».
8. Анімаційна композиція «Поїзд».
9. «Pirageno Rondo Veneziano».

10. М. Мусоргський «Баба Яга», «Старий замок» з циклу «Картинки з виставки».

11. М. Равель «Гра води»

12. Г. Свірідов Музична ілюстрація «Метелиця», «Весна та осінь».

13. А. Лядов Картинка до російської народної казки «Баба Яга».

14. Інструментальні імпровізації.

Музикування під супровід

1. Е. Гріг Танок Анітри з сюїти «Пер Гюнт».

2. Л. Бокеріні «Менует».

3. Український танок «Гопак».

4. М. Равель «Болеро».

5. Інструментальні імпровізації.

Слухання та прислухання

1. Аудіозаписи звуків вітру, грому, дощу, морського прибою, співу пташок, комах, тварин, дельфінів, рубання дерева, яке згодом падає, стуку в двері, «фарфорового» та «кришталевого» звуків, дзвону монет та металевих ложок.

2. Ф. Куперен «Метелик».

3. Ж. Р. Рамо «Молоточки», «Перекличка птахів».

4. Л. Дакен «Зозуля».

5. Інструментальні імпровізації.

Релаксаційні вправи

1. Ода осені: релаксаційна композиція зі звуками струмка.

2. Релаксаційна композиція «Зцілення» зі звуками мови дельфінів.

3. Мультфільм «Українська колискова» співає Н. Матвієнко.

4. Інструментальні імпровізації [11, с. 38-40].

2.5 Корисна інформація для вихователів та батьків дітей дошкільного віку

Часто доводиться чути від батьків: «А чи є у моєї дитини слух?» «У моєї дитини є музичні здібності, і чи можна їй займатися музикою?» Навчання музиці важливо для кожної дитини, але намагатися «виростити» професійного музиканта з кожної дитини неможливо і не потрібно. А побачити чи є у дитини музичні здібності можна лише в процесі навчання, більш того, саме в процесі навчання відбувається і розвиток музичних здібностей. Заняття музикою необхідні кожній дитині, вони допомагають їй загальному розвитку, допомагають розвинути відчуття прекрасного. Навчання музиці покращують характер дітей і благотворно впливають на їх психологічний стан.

Кожна дитина – це яскрава індивідуальність, це унікальний мир, єдине у своєму роді поєднання особливостей особи, характеру, темпераменту. Нескінченна різноманітність людських типів – це безцінний дар, яким обдарувала нас природа. Маленька дитина – вже здатна на оригінальне мислення, на вираз власного «Я», на прояву волі. Щоб розвинути і зберегти в дитині особу, здатну на яскраве самовираження, педагог повинен знаходити до кожної дитини особливий підхід.

Прийнято вважати, що навчання дітей музиці слід починати з 5-6 років. Але існує і інша думка: музичне виховання слід починати з внутрішньоутробного періоду. Перш ніж почати вчитися на якому б то ні було інструменті, той, хто навчається – будь то дитина або дорослий – має вже духовно володіти якоюсь музикою: так би мовити, берегти її у своєму розумі, носити в своїй душі і чути своїм слухом. Весь секрет таланту і генія полягає в тому, що в його мозку

вже живе повним життям музика раніше, ніж він вперше торкнеться до клавіш або проведе смичком по струні; от чому немовля Моцарт «відразу» заграв на фортепіано і на скрипці. Батькам, охочим виховати всесторонньо розвинуту дитину у тому числі і в музичному плані, необхідно починати його виховання ще з внутрішньоутробного періоду. Тобто слухати музику (бажано спокійну і мелодійну), відвідувати музеї і театри. За спостереженнями вчених, у мам, що займаються в період вагітності мистецтвом, часто народжуються діти з добрими здібностями в різних сферах мистецтва. Бажано співати мамам своїй дитині колисанки перед сном, і дуже важливо співати їх не фальшиво, оскільки саме цим можна порушити у дитини музичний слух назавжди.

Все вищесказане – лише підготовчий, пасивний етап навчання музиці. Але, маючи такий внутрішній музично-слуховий багаж, дитині набагато легше буде навчатися музиці надалі.

Консультація для батьків

«Вплив музики на інтелект дитини»

Про розвиток дитини засобами музики написано чимало наукових трактатів і методичних посібників. Практика використання музики у вихованні й розвитку здібностей малюка, його моральних, вольових якостей має багатівіковий досвід. Однак сьогодні у багатьох батьків рано чи пізно виникає запитання, чи варто навчати дитину музики? У них немає сумнівів, коли йдеться про навчання математики, географії, історії, інших предметів, передбачених програмою школи. А до музики, як до навчального предмета підхід принципово інший: чи варто марно витратити сили і час дитини, якщо вона не буде спеціалізуватися в цій галузі? Що дає музика для пізнання? Для реального життя?

Полемізувати і дискутувати з цього питання можна довго, але краще звернутися до фактів. Так, дослідники з

університету виявили, що кожна дитина, ледве з'явившись на світ, має досить тонкий музичний слух і добре чує ритм. Втім, ці здібності згасають за кілька років, якщо їх не розвивати.

На думку дослідників саме завдяки музичному слуху та чуттю ритму дитина сприймає розмову людей. Усього та кілька місяців малюк накопичує в пам'яті тисячі слів як ритмічно, та інтонаційно організовані звукові фрагменти. Певні їх композиції, на радість батькам, несподівано перетворюються на фрази, що їх зворушливо лепече малюк.

Дослідники також відзначають тісний зв'язок лепету з ритмічними рухами. З розвитком відчуття ритму в малюка якісно змінюються складові його психіки, необхідні для різних видів діяльності, поведінки в цілому.

В експерименті брало участь 78 дошкільнят, яких розділили на три групи. Дітей першої групи навчали музичної грамоти та гри на фортепіано, другої – робити на комп'ютері, третій – контрольній – групі ніяких спеціальних занять не проводили. Через пів року в усіх трьох групах було проведено тестування розумових здібностей дітей. Причому в тестах особлива увага приділялась геометричним та фізичним уявленням.

Виявилось, що діти, яких навчали музики, показали результати на 34% вищі, аніж їхні однолітки з контрольної групи.

У дітей, що навчались працювати на комп'ютері, результати були на 28 % кращими від отриманих у контрольній групі.

На підставі даних цього експерименту дослідники дійшли висновку, що музика сприяє розвитку аналітичного мислення, і чим раніше дитина почне займатися музикою, тим краще буде результат. Відомо, що музичні вподобання можуть чимало сказати про внутрішній світ людини, її душевний стан. Музична освіта розвиває розум і почуття, зміцнює духовне й психічне здоров'я

дитини, сприяє формуванню теплих, довірчих відносин у сім'ї між батьками і дітьми.

Щоб дитина розвивалася музично, зовсім не обов'язково чекати її вступу до музичної школи або звертатися до фахівця. Прилучати малюка до музики, використовуючи її загально розвивальні можливості, може й людина без музичної освіти. Переконатися в цьому можна, ознайомившись з порадами та вправами, що допомагають прищепити дитині смак та інтерес до музики і зробити заняття з нею корисними й цікавими.

Найперша порада дорослим:

Співайте! Якщо ви соромитесь свого співу, робіть це , коли ви наодинці з малюком (діти – поблажливі й вдячні слухачі). Співайте немовляті із самого народження. Навіть якщо ви трохи фальшуєте.

Краще співати – дитячі пісеньки, традиційний репертуар , який дуже багатий. Якщо ви не пам'ятаєте жодної пісні, знайдіть диск і слухайте їх доти, поки не запам'ятаєте слова. Важливо, щоб дитина поступово засвоїла кілька простих мелодій, які й стануть для неї першим кроком у світ музики.

Виберіть пісню, яка вам до вподоби, і співайте її дитині на сон прийдешній. Робіть це хоча б раз на день. Співайте її зі словами і без слів. Не забувайте, що слова – лише доповнення до музики. Бажано, щоб маля чуло, як ви співаєте без слів. Це дуже важливо.

Давайте дітям можливість слухати музику,

Привчаючи вуха малюків до різних жанрів: класичної музики різних періодів, джазу, популярних естрадних пісень, народної музики, звучання простих і складних, симфонічних, народних і сучасних електронних музичних інструментів.

Використовуйте різні види сприймання музики на слух:

- пасивне, коли дитина чує звук радіо, але зайнята іншим;

- частково активне – малюк слухає і водночас думає про щось своє;

- активне, коли дитина намагається виконувати ту, чи іншу пісеньку, співає уривки з неї, помічає, коли співають не правильно.

ДУЖЕ ВАЖЛИВО!

Ніколи не кажіть дитині, що вона погано співає! Правильність відтворення музичних звуків тісно пов'язана з вірою в себе.

Якщо малюк співає не правильно, запевніть його, що він співає майже правильно, але звук треба спочатку прослуховувати в думках, а вже потім співати. Ніколи не кажіть, що в дитини немає слуху, навіть в її відсутності. Не знижуйте її самооцінку.

СПІВ ПО ЧЕРЗІ. Співайте добре знайому малюкам пісню разом з ними, по черзі виконуючи фрагменти.

ДОМАШНІЙ ТЕАТР. Читайте й розігруйте казки за ролями. Хай дитина озвучує різних персонажів і голосом передає їхній характер: комарик говорить тонюсінким голоском, Баба Яга – грубим і низьким, лисичка промовляє ласкаво, розтягуючи голосні, тощо.

НЕ РОЗБУДИ ЛЯЛЬКУ. Покладіть ляльку в ліжечко, скажіть малюкам, що вона втомилася й заснула, а вам треба прибрати іграшки, але дуже тихо, щоб не розбудити ляльку. Попросіть дітей все робити й розмовляти тихо, але не пошепки.

Наукові дані й багатовіковий досвід засвідчують: любов до музики, прищеплена в дитинстві, може стати міцною основою подальших досягнень та успіхів дитини. Раннє навчання музики відкриває широкий шлях до інтенсивного розвитку сенсорних здібностей, почуттєвого сприйняття, створює надійний фундамент для становлення й подальшого розвитку всіх пізнавальних процесів, стане частиною духовного життя людини в майбутньому.

Заняття музикою краще починати до школи.

На які заняття віддавати дітей до школи? З якого віку?

Сучасні батьки задаються цим питанням чи не відразу після пологів. У раннього розвитку є прихильники і супротивники. Хтось вважає, що дитинство дитини має проходити за іграшками. Інші стверджують, що в дошкільному віці малюк найкраще засвоює новий матеріал.

Однак практично всі фахівці сходяться водному: ранні заняття музикою корисні всім. Уроки музики краще починати до досягнення дитиною 7 річного віку, кажуть фахівці. Навіть не тому, що засвоївши ази сольфеджіо та вивчивши пару мелодій на фортепіано, дитина легко розбереться з математикою і розвине моторику - хоча це теж правда. Але головне – ранні заняття музикою змушують моторну і сенсорну зону кори головного мозку розвиватися набагато інтенсивніше.

Якщо дитина займалася музикою з дошкільного віку, його мозок розвивається краще, ніж у інших однолітків, з'ясували канадські вчені. Вони відкрили, що уроки музики істотно посилюють нейронні зв'язки в цих відділах мозку у дітей. Але за однієї умови: якщо навчання почалося не пізніше 7 річного віку.

Канадські фахівці провели сканування головного мозку 36 дорослим добровольцям. Частина цих людей розповіла, що у дитинстві займалися музикою і почали заняття ще у дошкільному віці. Інші приступили до освоєння нотної грамоти та музичних інструментів пізніше. При цьому час навчання у всіх добровольців було приблизно однаковим. Однак в їх мозку спостерігалися істотні відмінності. У тих людей хто почав займатися музикою ще до 1 класу, були значно краще розвинені сенсорно і моторно (рухова) зона кори.

Особливо це стосується рухової зони. Коли людей просили відтворити ритм прослуханої мелодії, перша група робила менше помилок. Навіть через 2 дні тренувань ці учасники обходили другу групу. До речі, давно встановлено,

що заняття музикою розвивають і ті здібності, які ніяк не пов'язані зі звуками та нотами – наприклад, пам'ять і загальну успішність з різних предметів.

Музичні здібності, їх формування і розвиток.

Музичні здібності, їх формування і розвиток – це одна з найцікавіших проблем, що привертає увагу дослідників протягом багатьох років. Вивчення цієї проблеми у зв'язку з тим, що розвиток музичного смаку, емоційної чуйності в дитячому віці створить фундамент музичної культури людини в майбутньому.

Останні десятиліття характеризуються значним зростанням уваги до розвитку музичних здібностей підростаючого покоління, все більше уваги приділяється дошкільному вихованню та ранньому навчанню дітей. Відкриваються дитячі естетичні центри, підготовчі групи при звичайних і музичних школах, при хорових студіях. Але повною мірою систематичний розвиток дошкільника здійснюється в умовах дошкільного освітнього закладу. Психологи давно встановили, що вік 2-5 років – найсприятливіший для інтенсивного розвитку дитини.

Музичним вихованням також необхідно займатися з раннього віку. Музика більшою мірою, ніж будь-який інший вид мистецтва, доступна дитині. Чим раніше діти залучаються до світу музики, тим більше музичними вони стають згодом, і тим радісніше і цікаві будуть для них нові зустрічі з музикою. Музичне мистецтво безпосередньо і сильно впливає на людину, вже в перші роки життя займає велике місце в його загальному культурному розвитку. Музичні заняття в дитячому садку сприяють постійному залученню дитини до світу прекрасного, а також – на формування і розвиток його музичних здібностей.

Разом з тим, в системі дошкільної освіти виникає суперечність між необхідністю розвитку музичних здібностей дошкільнят та недостатністю розроблених технологій і прийомів, спрямованих на виховання інтересу

до музики, накопичення музично-творчого досвіду. Виявлене протиріччя актуалізує проблему розвитку музичних здібностей дошкільнят за допомогою імпровізації, як різновиду творчої діяльності.

Про необхідність музичної освіти для батьків

Про позитивний вплив музики на людину ми знаємо, бо проведено безліч досліджень, які дають велику кількість доказів, написано незліченна кількість статей.

Багато батьків бажають, щоб їх дитина стала трішки розумнішою, а головне – щасливішою і більш вдалою не тільки до своїх однолітків, але й до власних батьків. Проте, не всі ще знають про те, що заняття музикою підвищують інтелектуальні здібності дітей в середньому до 40%!

Музику люблять усі, від малого до великого. Але навіть ті тата й мами, яким добре відома користь від уроків музики, намагаються уникати теми про музичну освіту. Навпаки, вони ретельно шукають інші здібності у своєї дитини і намагаються завантажити його іншими видами активності. Чому?

Тому що велика частина з них не займалися музикою в дитинстві, або в них залишилися неприємні спогади про сам процес навчання – їх змушували це робити на догоду їх же батькам.

Сьогодні батьки і вчителі музики стурбовані тим, що велика кількість дітей починають і незабаром залишають уроки музики. Одного разу почавши музичну освіту дитини, і не досягнувши мети, викидається купа коштів, людських нервів і часу, які могли бути інвестовані з більшою користю в іншому напрямку.

Але найцікавіше, дорослі не роблять навіть спроб з'ясувати справжню причину втрати дитячого інтересу. На запитання «Чому припинилися музичні заняття?» Звучить практично стандартна відповідь: «Дитина сам не захотів, у нього з'явилися інші інтереси». Весь процес навчання в очах

недосвідчених батьків (і навіть деяких вчителів музики) виглядає дуже складно. І це дійсно так і є, тому що вони самі його ускладнюють!

Відсутність елементарних і необхідних знань про музичну освіту у батьків, у корені гальмує інтелектуальний розвиток їх власних дітей. Невже тата й мами повинні навчати музичну грамоту і набувати різні виконавські навички і прийоми так само, як і їхні діти? Не хвилюйтеся, для успішного навчання вашої дитини в цьому немає ніякої необхідності. Йдеться зовсім про інше.

В основі будь-якої освіти, лежить, в першу чергу, інтерес. Інтерес – ось головне ключове слово, про яке в щоденній рутині так часто забувають батьки і вчителі музики. Щоб на самому початку у дитини з'явився інтерес до уроків музики, не потрібно великої праці - гарна музика в хорошому виконанні сама зробить свою справу, а от щоб зберегти і підтримувати його довгі роки, потрібні цілеспрямованість, терпіння та спеціальні знання.

Батьки мають знати про те, що музична освіта приносить користь інтелектуальному розвитку вашої дитини саме тоді, коли він якомога довше відвідує уроки музики. Це не говорить про те, що ви разом з викладачем повинні зробити з вашого чада великого виконавця або майбутнього Моцарта в обов'язковому порядку. В першу чергу – думайте про користь занять!

Закладаючи міцний фундамент під успіх вашого юного музиканта, Ви, шановні батьки, маєте готуватися до його навчання заздалегідь.

На жаль, більшість батьків, покладаючись на талант педагога а не здібності дитини. А для гарного і стабільного результату цього далеко не достатньо [1].

Необхідність в музичній освіті батьків давно назріла. Нові знання, призначені для Вас, батьки, допоможуть вашим дітям досягти того, що ви так щиро бажаєте для них – успіху в житті і міцного здоров'я.

ВИСНОВКИ

Різноманітність проблем, з якими стикається вихователь ЗДО у своїй діяльності, вимагає використання різноманітних технологій роботи. Однією з них є музикотерапія – що означає «зцілення музикою».

Одне з головних завдань ЗДО – впроваджувати в освітній процес різноманітні оздоровчі та профілактичні технології для збереження високого рівня розумової працездатності вихованців і зміцнення їхнього здоров'я з врахуванням індивідуальних особливостей дітей.

Практика показала ефективність технологій терапевтичного спрямування, а саме – музикотерапії. Музично-терапевтичне заняття має не лише оздоровчу мету. Воно так само, як і звичайне заняття з музики, покликане розвивати музичні здібності дітей. Саме тому варто використовувати різні види вправ, які синтезують слухання музики з танцями, пальчиковими іграми, творчими завданнями. Рекомендовано також застосовувати релаксаційні вправи з переглядом слайдів на певну тему, музикування на музичних інструментах, кольоротерапію та ароматерапію. Якщо потрібно підняти настрій дітям вмикайте мажорну, радісну, піднесену музику, якщо вгамувати їхнє некероване емоційне збудження – використовуйте спокійні, ліричні музичні твори із м'якими тембрами, переважно струнних інструментів.

Професійне застосування всіх видів музикотерапевтичної роботи, запропонованих методів і прийомів сприятиме гуманізації змісту музичного виховання, навчання та розвитку дошкільників, створенню розвивального та здоров'язберезувального освітнього середовища і, найголовніше, принесе відчуття задоволення і радості усім учасникам освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багінська І. В. Консультація для батьків «Вплив музики на інтелект дитини» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mlubashanska-gromada.gov.ua/news/15719923/>
2. Базовий компонент дошкільної освіти : затверджено наказом МОН, молоді та спорту 22 травня 2012 р. за № 615 / [наук. керівник А.М. Богуш; авт. кол.: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л. та ін.] – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
3. Вознесенська О.Л. Арт-терапія в роботі практичного психолога: використання арт-технологій в освіті. / О.Л. Вознесенська, Л.В. Мова – К. : Шкільний світ, 2007. – 120 с.
4. Гельбак А.М. Музикотерапія у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами [навчально-методичний посібник] А.М. Гельбак. – Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2019. – 50с.
5. Донець І.О. Розвиток рухових якостей дітей дошкільного віку інтеграційним комплексом рухів і музики в закладах дошкільної освіти: посіб. для студ. спец. «Дошкільна освіта» працівників закладів дошкільної освіти та батьків / І.О. Донець, В.М. Кошель – Чернігів: ФОП Баликіна О.В., 2019 – 158 с.
6. Закон України. Про дошкільну освіту від 28. 09. 2017р. Голос України. : [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://ua.censor.net.ua/news/nov-zakonpro_osvitu.
7. Значення музики у всебічному розвитку дітей дошкільного віку : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://dnz11.edu.vn.ua/blog/muzichniy_kerivnik/wonderland/.
8. Калмикова Л. Казкотерапія в розвитку мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pdf.

9. Кошель А.П. Актуальні проблеми сучасної дошкільної освіти : навч. посіб. для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», викладачів закладів вищої освіти, вихователів дітей дошкільного віку, батьків та зацікавлених небайдужих осіб / А.П. Кошель. – Чернігів: ФОП Баликіна О.В., 2020 – 50 с.

10. Кошель А.П. Здоров'язбережувальні технології в закладах дошкільної освіти: навч.-метод. посіб. для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» працівників закладів дошкільної освіти та батьків / – Чернігів: ФОП Баликіна В., 2017 – 88 с.

11. Малашевська І. А. Програма оздоровчо-освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку «Веселкова музикотерапія» / І. А. Малашевська, С. К. Демидова. – Тернопіль: Мандрівець, 2015. – 44 с.

12. Міненко А.О. Питання системного підходу до формування здорового способу життя людини [Електронний ресурс] / А.О. Міненко, Г.І. Жара, Т.Б. Кійко, Л.І. Ващенко // Теорія та методика фізичного виховання. – 2011. – № 11. – С. 9-13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/TMFV_2011_11_3.

13. Московченко В.С. Музикотерапія в діяльності музичного керівника: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://vseosvita.ua/library/muzikoterapia-v-dialnosti-muzicnogo-kerivnika-13408.html> Загол. з екрану. – Мова укр.

14. Музичний керівник» журнал: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://emuzker.mcfr.ua>.

15. Федій О.А. Музикотерапія в професійній діяльності сучасного педагога / О.А.Федій // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2009. – №11 (174). – С. 282-292.

16. Яценко Т. С. Арт-терапевтичні технології в роботі психолога / Т. С. Яценко, І. В. Калашник, І. О. Чернуха. – К. : Марич, 2009. – 68 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Орієнтований перелік занять з музикотерапії в ЗДО для дітей дошкільного віку

Назва заняття	Мета заняття
1	2
Молодша група	
«Насінинка доброти»	Гармонізація психофізіологічного стану дітей та розвиток їхніх музичних здібностей, спонукання до творчості.
«Музика дощу»	Сприяти зняттю психоемоційної напруги дітей та зміцнення їхньої емоційно-вольової сфери, закріпленню психічної рівноваги дітей, виховувати естетичний смак дітей.
Середня група	
«У пошуках кольорової веселки»	Сприяти розвитку творчих здібностей дітей, усунути емоційну напругу, зміцнювати емоційно-вольову сферу, виховувати естетичний смак.
«Україна це ми»	Навчати концентрувати слухову увагу, розвивати емоційно-почуттєву сферу та музичні здібності, впроваджувати здоров'я-збережувальні технології для зміцнення психо-емоційного стану дітей, виховувати в дітей інтерес та любов до своєї країни засобами української народної, сучасної пісні.
«У ранці на пасіці»	Формувати у дітей позитивну мотивацію до здорового способу життя, привчати дбайливо ставитися до довкілля.

1	2
Старша група	
«У пошуках чарівної усмішки»	Поліпшити фізичне, психічне й духовне здоров'я старших дошкільників; розвинути їхню емоційно-почуттєву сферу та музичні здібності.
«Ходить квітець по землі – вже кінець зимовій млі»	Сприяти успішному розвитку творчої активності; стимулювати процес внутрішнього самовдосконалення; формувати основи естетичних якостей, музично-сенсорні здібності; виховувати любов до музики, оптимістичний та життєствердний світогляд; залучати до різних видів музичної діяльності.
«Музика вітру»	Сприяти зняттю психоемоційної напруги дітей та зміцнення їхньої емоційно-вольової сфери.

Лікувальні властивості тембрів певних музичних інструментів

Музичні інструменти	Вплив тембру на людський організм	Час доби, ефективний для слухання
Фортепіано, акордеон	Поліпшує роботу нирок, сечового міхура, щитоподібної залози	Ранок
Гітара	Гасить роздратування і «розвантажує» серце, лікує нирки	Обід
Флейта, кларнет	Знімає стрес та сприяє релаксації, відновлює функцію печінки покращує кровообіг	Вечір, ніч
Скрипка	Заспокоює, лікує сечовий міхур	День
Саксофон	Гасить роздратування і «розвантажує» серце, лікує нирки	Вечір
Труба	Лікує органи травлення	Ранок
Арфа	Поліпшує дихання при астмі, бронхіті, гармонізує роботу серця	Вечір
Барабан	Зміцнює імунітет, відновлює роботу серця, стимулює роботу кровоносної системи	Ранок

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

КОШЕЛЬ ВІТАЛІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

НОВИК МАРИНА ВІКТОРІВНА

вихователь закладу дошкільної освіти № 6 «Крунк»
м. Славутича

«Використання музикотерапії в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти»

навчально-методичний посібник
для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», методистів,
вихователів закладів дошкільної освіти, музичних керівників та
батьків дітей дошкільного віку.

Підписано до друку 08.08.2020 р. Формат 60x90/16

Обсяг 3,7 друк. арк.

Наклад 20 прим. Зам. № 1573

ФОП Баликіна О.В.

м. Чернігів, пров. 1-го Травня, 2а

Тел.: (046) 610-424

0462print@ukr.net

